

ПРОСВЈЕТА.

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ, ШКОЛУ И ПОУКУ.

УРЕЂУЈЕ Ј. СУНДЕЧИЋ.

СВЕСКА

Изази почетком свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предплате се шаљу високопрезасној консијсторији Митрополије цетињске. — Сва писма и новине у замјену, шаљу се на уредника у Котор (Cattaro). Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе; ма и не било потписа на дописима. — Предплаћа се на сву годину или на по године.

ГОДИНА

І Д И О.

ЗА БОГОСЛОВЉЕ И ДУХОВНУ ПОУКУ.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
О НАЈДЕЖДИ
CRNE GORE БУРЂЕ

Проповјед, коју је говорио **СРНОЈЕМИЋ** Црновославља

Марко С. Поповић ђакон у Фочи.

„Не надјитесџ на кнџзи, на скни чловѣческџ,
кѣ нѣхѣ же нѣстѣ спасенѣ.“ (Псал. Дав. 143—5.)

Благочестиви Хришћани!

Куда год погледамо по свијету, — почев од цара до слуге, видимо, да се сваки нада. Неко се нада бољем здрављу; неко бољој срећи и богатству; неко мирном и благом животу; неко слави; неко да ће се поправити; неко да ће чинити добра дјела и милостињу; а неко се опет нада добром порoду.

И, тако — кад би узели све у један скуп, освједочили би се, да нема разумна човјека

на земљи, а да се не би надао бољему; сваки жели боље!

Човјек се не може ни замислити, да не жели себи добро. И највећи зликовци, надају се неком добру и помиловању.

Па, кад се тако — сваки нада, треба да се запитамо:

„Је ли нам корисно, само се надати, а не трудити се и не радити, да нам се нада и оствари?“

— Освједочена је истина —

хиљаду-хиљада пута: да се превитијех руку ништа не постиже.

Војник, превитијех руку не иде у бој против непријатеља, него отворена чела ступа напријед — у крвави бој — с оружјем у рукама и нада се побити.

А, шта треба нама, да побједимо у нама сваку лијеност.

— И, нама треба оружје. Оружје велим, које се не може сломити, нити да га може вријеме уништити.

— А, које је то оружје?

— То је одважба и челична воља, одрећи се сваког беспосличења, на се латити поштења и вриједна рада, молећи се увијек св. Тројици, Мајци Божијој и небесним силама, да нам помажу у свакој вољи и родној раду; да нам даду вољу и родност, да увијек — славећи Бога радимо, и радимо неуморно. А, поштен је рад од Бога благословен.

Св апостол Јаков вели:

„Наско дајне благо и какъ даръ совершенъ свѣше естъ сходѣи ѿ тебе Оца свѣтвѣк.“ (1—17.)

Бог је човјеку дао разум и слободну вољу, да ради, — све оно, што сам жели и осјећа; само му је поставио одређени закон: *што год чиниш другоме, то си Богу учинио, а то кеш и сам доцкаши. Како радиш, 'нако кеш добиши; како чуваш, 'нако кеш и имаш; како збориш, 'нако ќе ти се и збориш. Што год радиш човјече, знај да кеш за то пред Вјечним судијом наплату приратиш.*“ —

До одређене границе можеш — шта хоћеш, а даље, ни за длаку; јер и ако си човјече обдарен разумом и слободном вољом, — и слободи има граница, а кад се до границе дође виче Створитељ:

„Стој, не даље!“

И, мораш стајти. — или се заваљати у прашину гријехова; а гријехови нестално надаће ослабе и поколебају у човјеку свако поштење и човјек је пао!..

Но Бог је најмилостивији судија. Он није, као многи лукави и пакосни људи, који се неће да смилују никоме, — Он, иша више опрашта и највећем грјешнику. За то је баш и послао свога сина, да испуни обещање првим људима, да се испуни чиста нада Адама и Еве, да се роди Спаситељ...

Христос се роди, крсти се, проповиједа, страда, умрије на крсту, у грозним мукама, уста славно из гроба, а тијем избави људе од проклетства.

Христос док је проповиједао, викао је гордим Фарисејима и књијницима:

„Ја нијесам дошао, ради праведника, него да зовем грјешнике на покајање. Здрав човјек не зове себи лекара, него кад се разболи.“

И највећи грјешник, треба да се нада, да ће му Бог опростити, али само ако се срдачно покаје.

А, када је најлакше показати се?

— Нема бољег и згоднијег начина, ни времена, него за вријеме поста, када се љмпре у чо-

вјеку све неваљале жеље; кад му страсти и пороци ослабе, па кад често помишља, шта је учинио? С чистим покајањем треба тада, да ступи пред свештеника — свога духовног оца и да му искаже све од почетка до краја, шта је погријешо, па онда нека се завјери, да ће од тада бити добар; па ће бити и Богу мио, а гријехови биће му опрштени.

Сам Христос посредује на исповједи, и слуша, да ли му се хришћанин право исповиједа. Сам Христос — преко свештеника разријешава хришћанину гријехове... И, ма колико човјек, да има гријехова, и ма како да су велики и тешки, ако му је давају наду на Божију милост, снашен ће бити; а ако нема надежде, не може се спасти.

Права надежда на Бога постојана је.

Човјек с правом надом никада не двоуми, да Бог може и жели, да му помогне и да ће му — кад је потребно заиста помоћи. Такови у нади не ослаби, па ако му се надање сваки пут и не исцуни.

Нема гријеха, који би у човјеку ослабио праву надежду.

Грозна српска историја, од пада на Косову — до јуче, окупана је крвљу мученичком српскијех јунака, приповиједа нам, да се Србин — у највећој невољи падао своме ускренућу!.. С чистом вјером и правом надеждом, да уништи непријатеља: остављао је Србин кућу и све своје благо, и бјежао у планине.

Каменита планина била му је кућа, а тврди и хладни камен узглавље!

— Па, зар је Србин у свом надању очајавао?

— Зар је он ослабио у томе истинском символу свога ускренућа?

Не! Он је у највећој тузи и невољи трпио и борио се, док није извојевао своју независност — од петвјековног непријатеља.

И сада, па на даље — треба Србин да има чврсти бедем, који не смије поклизнути и пасти; ако жели бити жив, да га и други поштују. А тврђег бедема не може имати: *истинска вјера, нада*

и против надања у Бога гријеше: који се надају сами у себе, у своје знање, у своје господство и богатство, који се надају у моћ и силу другијех људи, а заборавају на Бога. Пророк Давид виче такијем:

„Не надајте се у кнезове, ниши у синове људске. — у њима нема спасења!“

Апостол Павле вели:

„Ово говори Господ: Проклет да је човјек, који се нада у човјека, а срце одвраћа од Бога!“ (Јевр. 17. 5.)

Гријеше, који у поправљању оклијевају, — одгађајући од данас до сјутра, сваки час гријешећи у оним гријеховима, за које се кају; и најпошље гријеше они, који очајавају, мислећи — пошто им је много гријехова, да им Бог неће ни опростити; или мисле, да се не

могу никако оставити својих гријехова, пошто су се много у њима навикли.

И, тако падају у биједу и несрећу, па траже с лучем смрт — и желе, чим било, себи одузети живот.

Од таквијех несретника, Бог одвраћа своје лице. Он им је дао времена, да се покају, а они нијесу могли прегорети мало труда и понизности, да замоле највећег Судију, који правду љуби; да им се смилује!

Док дијете не зашлаче, мајка га не доји и не блажи.

Тако и Творац, док грјешник срдачно не каје се, да му опрости, Бог му се неће смилovati; јер није ни право!

Многи су људи занијети својом гордошћу, а неки и несланом високоученошћу, да и не помишљају на Створитеља свијех блага, — жаре и пале по земљи, а јадна сиротиња пати и трпи; а кад срце задњи пут закуца и хоће да стане, многи би желио, да се онда покаје, али већ је доцкан! Прешао је давно у дванајести час — смрт га покоси... И, како: *царевима, краљевима, књажевима, баљарима, министрима, старјешинама, богаташима, гробовима, баронима и племићима*; тако и *ономе јадноме сиромашу*, једнако је ископан гроб — вјечна кућа, до два метра

дуга, — гдје се више не може по њој мицати и покретати; гдје нема ријечи да може рећи:

„Слушај, ја заповиједам!“

— Нити има гласа, нити га ко чује... Тамо је други њеко старјешина, који је сваком једнак, а то је Господ Бог.

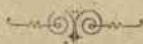
Благочестиви Хришћанине!

видѣћи, да само надање не може помоћи, потруди се — што више можеш па поштено и право ради, и онда се надај, да ћеш се спасти; а, ако те срећа не погледа, у овом кратком животу, потпуно вјеруј, да је твоја вјечност другом блаженом свијету.

За то, ако тргујеш — купујеш, или продајеш; ако шијеш, или кројиш; ако копаш или ореш; ако сијеш или жањеш; или шта било, да радиш, имај на уму Бога, који ти је дао здравља, да можеш радити.

И, ако ти Он буде на уму, знај — да ће ти Он, твој рад благословити и наградити сто-струко.

И, ви — православна браћо, постите, надајући се, да ће вам Бог опростити гријехове; али треба чисто да постите, — покајањем, да се очистите; да вас Спаситељ удостоји, дочекати и виђети Његово славно ускрснуће, пјевајући му: *„Свет си Боже, свет си крјепак, свет си и безмртван, смилуј се на нас!“* Амин.

ОРИСИ ХРИШЋАНСКОГ ЖИВОТА ОД ЕПИСКОПА ВИСАРИОНА.

(Чланци за народ.)

С Р У С К О Г А П Р Е В Е О Ј О В А Н П Е Т Р О В И Ћ

к.р. ПРОФЕСОР И КАТИХЕТА.

(Наставак.)

II.

Право значење ријечи Псалма:

Ложь конь во спасение (Пс. 32. 17.) Како говори слово Божије о лажи? Како оно гледа на људе, који говоре с другима усупрот унутрашњему својему убјеђењу, с намјером да их преваре или доведу у заблуду? „*Мрске су Господу лажљиве усне.*“ (Приме 12. 22.) *Блажени тици не ће изаћи пред очи твоје. Поширеш лажљивце. На крестоцие и лускаве мрзи Господ.* (Пс. 5. 5—7.) „*Свима лажкама дим је у језеру, што гори огњем и сумиором,*“ рекао је новозавјетни тајновидац (Апок. 21. 8.) Види се, да је тежак пријеступ, проти коме се произноси тако строги приговор у слову Божијем. И заиста, ко лаже, тај подражава и угађа ђаволу, који, по ријечи Христа Спаситеља, „*не стоји на истини, јер нема истине у њему, јер је лажа и отац лажи.*“ (Јов. 8. 44.) Ђаво је лажа од почетка, — он је први научио људе да језиком говоре једно, а у уму и срцу држе друго: он је ласкао нашијем прародитељима са ријечима: „*бодете яко бози*“ (Бит. 3. 4.) а у уму је имао друге мисли. Већ ћете бити слични не Богу, већ мени, паломе

духу, мишљаше он, и скупа ће те са мном погинути и душом и тијелом. — Даље, ко лаже, тај понижава у себи достојанство природе човјечије, понижава на себи образ Божији, који се састоји, по ријечима Апостола, „*у правди и у светињи истине*“ (Еф. 4. 24.) т. ј. у љубави према правди у ријечима и дјелима, и у поштивању истине. — Ко лаже, тај нема страха Божијега, јер кад би у срцу његову био страх Божији, или побожно чувство о присуству Божијем, он би се чувао да не обмањује људе пред лицем свезнајућега и правосуднога Бога. — Ко лаже, тај показује неопростиво презирање дара говора. Дар овај и јест битни знак, којим се човјек разликује од осталијех животиња. Лажа не цијени тај одлични знак, — навика, говорити лаж. понижава а не узвисује разумно суштатство пред Богом. — Ко воли да лаже, тај је штетан по друштво. Слово Божије учи: „*одбацише лаж и говорите истину сваки са својијем ближњијем; јер смо уди један другоме.*“ (Еф. 4. 25.) Лажа не ће да зна, да смо сви ми, као Хришћани, једно тијело у Христу Исусу, и да смо ушљед тога, као чланови једнога тијела, дужни заједнички ра-

дити за опће наше добро. Лаж не служи на добро, већ на штету ближњијех не само онда, кад је она злонамјерна, већ често и онда, кад се лаже из лакомислености и из шале. Рана од ножа, задобивена због непажње, исто тако боли, као да ју је нанио отворени непријатељ. И част ближњега, о којем се распростира омаловажење, због ма чијег лажљивог суда, изреченога у шали, исто тако страда, као и од злонамјерне клевете. — Лаж се — у друштву не трпи. Друштвена веза држи се међусобним повјерењем људи, — она је немогућа или се не трпи међу људима, који иду за тијем, да један другога превари, да даде лажан исказ па и под присегом да не испуни обавезу.

Тако је саблажљива и непоштена лаж! Па ипак има људи, који врло олако гледају на лаж, и врло су снисходљиви према лажама. „За што,“ веле они, „да не слажемо кад год, да помоћу лажии избавимо себе или друге од биједи? За што, на примјер, кривац да не порекне пријеступ, да се избави робије, а свједок, који је призван да засвједочи истину, за што да не огријешии душе лажнијем свједочанством, па и под присегом, за што да не спасе преступника од заслужене казне? Та то је добро дјело.“ Овдје заштитници лажии обично додају: и ложь конь во спасение, т. ј. лаж је, — како тумаче они, — спасоносна, добро дјело. — Лаж, заиста, каккад, као и многа друга непоште-

на средства, избављају човјека из биједи; но поштено дјело престајели бити непоштиним за то, јер је оно корисно? Измирити се с лажи, сматрати ју дозвољеном, недостојном осуђења, на томе темељу што је она корисна, то је противно не само хришћанскомучу учену, које тражи безусловну љубав према истини и самоодречење из љубави према њој (Мат. 5. 10.), већ и природномучу моралу. Руководити се у својијем поступцима размисљањем о њиховој користи или штети, значи, не давати никакве важности разлици између добродјетели и порока, значи одбацити наравствени закон, који је хришћанска љубав према добродјетели за то, што је она сама по себи достојна те љубави. Ко се бави за цијељ својега рада спољашње благостање, у томе не може бити ни искрене љубави према добродјетели ако види да нема никакве користи од добродјетели, ни искрене одвратности од порока, ако порок обећава каквугод спољашњу корист. — Немају право ни они, који премда не одбацују наравственога закона, и лаж, као дјело, које се не слаже с њом, осуђују, али у исто вријеме тврде, да није гријех лагати у доброј намјери — да помогну ближњемучу, да га избаве од невоље, — као да цијељ оправдава свако средство. Кад би језуитско учење, да цијељ оправдава безнаравствена средства, да се она постигне, било правично, онда у таквом случају не би било

NACIONALNA
VEŠTINA
BIBLIOTEKA

DURĐE
CRNOJEVIĆ

грјешно, за добро ближњега, красти, отимати, убијати; не би било грјешно уврједу нанесену једному, окренути у корист другога, — добром, које је украдено или отето од једнога, обогатити другога. Но од свега је најгоре то, што заштитници лажни мисле наћи за њу неко одобрење у ријечима самога св. Писма: ложњ конњ во спасение. Може ли св. Писмо одобрити оно, што је оно само, као што видјесмо, строго осудило, назвавши лаж мржњом пред Господом, дјелом ђавола? Шта, дакле, значи изрека св. Писма: ложњ конњ во спасение? — Значи: „варљив (Ψεῦδης) је за спасење конњ.“ Очевидно је, да је говор о лажној већ о конју; потврђује се не то, да је лаж спасоносна, већ то, да је уздање да се може спасти, избјећи биједу на брзу конју — вараво, лажно. Псалмопјевац устаје прозив људском самопоуздању, против онијех, који се у вријеме рата надају да ће себе сачувати од опасности само помоћу своје снаге, уздају се у храброст, многобројност и одличну опрему коњице, а не у помоћ и силу Божију. То се потврђује и онијем ријечима, које претходе овој изреци: „не ће помћи цару велика сила, не ће заштити јакога велика снага“ (ст. 16). Како може бити штетно самопоуздање и уздање само у бојно оружје, — о чему говори псалмопјевац, — згодан примјер за то показује св. Писмо у Фараону, који пође у потјеру за неоружанијем Израилјцима на

многијем колима и коњима, и који заглави с њима у дубљини морској. „Бјезимо од Израилја, јер се Господ бије за њих.“ (Исх. 14. 25). рекоше Египћани, кад пођоше за Израилјцима посред мора; али не спасоше Египћане ни брзи и јаки коњи, ни лака кола. Од гњева Божијега не може се побјећи ни на каквом брзом и јаком конју. Но како је сретан онај, који се у Бога узда, и коме су не толико страшни непријатељи, колико гњев Божији! „Где, око је Господње на онима који га се боје, и на онима који чекају милост његову,“ речено је у Псалму одмах иза обличја ријеч, који се уздају само у се (ст. 17). Уздање на Бога не обамљује оне, који се уздају, па за то они и говоре за себе: „демо се свале колима, други конји, о Господу Господу Бога својега. Они посрћу и падају, а ми стојимо и не колебамо се.“ (Пс. 19, 7. 8).

Је ли разумљиво сад, што значи: ложњ конњ во спасение? Није ли јасно, да ове ријечи садрже порицање самопоуздања, а не одобрење лажни? На жалост, имали смо прилику чути, гдје се неискрена исповјед брани том изреком. Да се сачува добро мњење код духовника да се избјегне стид и епитимија, неки дозвољавају себи да затаје грјехе и лажу на самој исповједи, и тјеше се лажнијем тумачењем ријечи: ложњ конњ во спасение. У осталом, лажно тумачење може долазити од незнања св. Писма; но како да се извини

намјерна лаж на исповиједи, кад духовник свима и свакоме говори, да се исповијед његовијем посредовањем, приноси самоме Христу, да сам Христос прима исповијед нашу? Чиме се може извинити одсуство, у томе случају, поштовања према тајни, која је установљена без сумње не за лаже, и према самоме Христу, свезнајућему, судији, који види све тајне помисли наше и не може се преварити дрском лажу пред лицем његовијем? — Преварен може бити таквом лажу само свједок кајања — свеште-

ник; но бадава мисли, да обманом или пријеваром добивено од њега разрјешњење гријеха има какву моћ. Не, такове лаже варрају сами себе, и још више терете своју кривицу, јер се на гријех, који притајивају, наваљује други гријех, гријех пријеваре, који се тијем мање може опростити, што је светија тајна покајања. Опрштење гријехâ обећано је само ономе, који их искрено исповиједа: „*благо човјеку, којему Господ не прима гријеха и у чијем духу нема лукавства*“ (Ис: 31. 2).

(Наставиће се.)

(Наставиће се.)

NACIONALNA
ЦРКВЕНО-ИСТОРИЈСКА БИБЛИОТЕКА
CRNE GORE ĐURĐE
(Руски написао Т. Четиркин, превео Ј. Б.)
CRNOJEVIĆ

(Наставак.)

Иконоборство и седми Васеленски сабор.

Употреба икона и поштовање њихово развило се у хришћанској цркви не наједаред но постепено. У два три хришћанска вијека вјештина је учинила врло мало интересима религије.

Хришћани, да би изразили своје идеје, задовољавашу се разним симболима, као што су биле слике: лађе, лире, голуба, рибе с овим или оним хришћанским значењем. Истом под конач III. вијека пређе хришћанска вјештина од симболичких слика к типичким т. ј. таквим, у којима се под сликањем човјечијих ли-

кова — преимућствено — старозавјетних праведника, подејавало на најважније догађаје новозавјетног домостројства; а послѣје уђе у употребу сликање старо - и ново - завјетних догађаја на и самога основатеља хришћанства. У IV. и V. вијеку сви велики мужевѣ, који су се прославили хришћанском ученошћу, потпомагаху и похваљиваху обичај сликања у храмовима лица и догађаја, који су били достојни да се сваки хришћанин на њих сјећа. Св. Василије велики управо позива вјештака да бојама и својом кичицом доцунѣ оно, што говорник није кадар да искаже ријечма.

У бесједи на успомену мученика Варлаама каже св. Василије ово: „Устаните сада пред-а-мном ви славни сликари подвижничких заслуга. Попуните својом вјештином ону непотпуну слику војначалника. Бојом ваше мудрости освијетлите вјенценосца, кога сам ја нејасно представио. На нека сам побјеђен вашим живописањем узоритих дијела мучениковијех. Погледаћу на тога борца, који је живље насликан на вашој слици.“ Св. Златоуст свједочи, како је јако распрострањена била слика св. Мелетија. „Многи су, вели он, цртали образ св. Мелетија и на чашама, и на стијенама, и свуда, да би свагда виђели тјелесну слику његову и тако се трудили у разлучењу с њиме.“^{*)} У првих петих вијек састављају врјеме утврђења и распрострањења иконопоштовања у цркви и потпунога и јаснога изложења науке о поштовању икона. Но од тога доба почиње и постојана борба против употребе и поштовања икона. Већ у IV. вијеку, кад су живјели наши дубокомислећи заштитници икона, као Василије велики, Јован Златоуст и др. појављују се први а при том авторитетни противници употребљавања икона. Такав је био познати историк Евсевије, архиепископ Кесаријски. Он виђе, гђе се употребљавање икона у цркви распростире и одомаћује и држаше се према тој појави непријатељски. Сачувала се његова посланица царици Констанцији сестри Константина вели-

кога, удовици императора Ликинија. Из писма тога види се, да га је Констанција молила, да јој пошаље икону Спаситељеву. Евсевије неће да удовољи њезиној жељи и налази да је то осуђење достојно.*) А у том IV. вијеку приступила је иконоборству и секта аријанска Евномјани. Јер они не штоваху ни светитеља ни мођи. Па и у доцнијим вијековима не престаје борба против иконопоштовања. На посљетку, мусулманска власт, која се је у VII. вијеку почела распростирати над хришћанским истоком, бијаше озбиљним иконоборством, на соблаван правих хришћанских икона а на забаво задовољство хришћана — иконобораца. Мусулмани су непрекинули Хришћане због иконоборства: они су говорили, да су Хришћани одпали од дрвенога благочашћа, поклоњења једном правом Богу, а стали се клањати трима боговима и обожавати идоле, како они називаху св. иконе. Јудејци, који су уживали да могу у сваком случају насрдити хришћане, радо су понављали ту посљедњу потвору. Мало по мало па су та мишљења — противна поштовању икона — допрла и у дворац императора, који се напојише њима па замислише да униште иконопоштовање својом влашћу и силом.

Први између таквих императора — иконобораца бијаше Лав Исавријски (717.—741.). Он је потицао из нижег сталища,

*) Дјела саб.

није имао никаква образовања, но се одликовао грубом нарављу: војници су му састављали друштво, а војна му бјеше најмилије занимање. Иконоборство поста деспотским уплетањем грађанске власти у дјела црквена. Лав Исавријски је себи уобразио, као да ће, уништењем икона, очистити од сујеверја цркву и обратити мусулмане и јудејце у хришћанство.

У то је вријеме у Аравији живљео неки јудејац Сарантапихије, гласовити врачар и опејенар. Он је већ давно био ненавидан хришћанима. Да би удовољио томе своме чувству, оде једаред Изиду цару арав јеком, за кога је знао, да је веома врло лакомислен, и да је веома пред њим као искусан пророк, те му обећа да ће дуго царевати, ако удаљи свете иконе не само из хришћанскијех храмова, но у опште из предјелâ свога царства. Похлепни за славом Изид није пречуо таштог предсказања. Он заповједи, да се униште све свете иконе у храмовима и на пијацама. У осталом, то лажно предсказање имало је врло шкодљивијех последица како за предсказатеља, тако и за цара: кроз подругу годину цар умрије, а његов син и напљедник Улид заповједи, да се погуби јудејац — предсказатељ. Глас о уништењу икона у Аравији пронесе се брзо по свим хришћанским областима и сви се побунеше усљед таква безакоња.

Император Лав, који је пао под утицај иконоборца Константина епископа Накопијског и неког мухамеданца Везера, објави гнусну војну против св. икона.

Бадава му је цариградски патријарх св. Герман објашњавао право значење иконопоштовања, и на посљетку му рече, да ни цар, ни патријарх немају право да мијењају обичаје цркве и да је он готов прије умријети, него што ће ићи на руку безаконном дјелу; император не послуша приговора патријаршевијех но у год. 728. изда указ, који је забрањивао употребљавање икона у црквама и домовима. Добри патријарх, који је био веома љубљен од свију због своје кротке и јерне светости, одрече се свога сана, и претрпивиши грдње, остављајући а најпослије буде бијелим и прогнан из Цариграда; он умрије у прогонству у дубокој старости, оставивши иза себе неколико знаменитих списа. Умјесто њега поста патријархом Анастасије, који бјеше у свему покоран императору.

Одмах иза указа, заповједи император, да се из храмова и домовâ изнесу иконе и сажегу на тргу. То произведе силну буну и негодовање у народу. Над вратима дворца стојала је још од времена Константина великога слика Спаситељева, па заповједи да се и она уништи. Послани од цара војени достојанственик, прислонивши уз зид љествицу, стаде испуњавати цареву вољу; узалуд га је силесија људи и жена, која га

опкољаваше, са сузама молила да не трга свете иконе, предмета, који је достојан, да му се клања цио народ: војник, умјесто одговора, удари по њој чекићем. Тада жене — изишле ван себе пребише лествицу и војник се уби на смрт. Наста буна, која се умири тек силом оружја; много људи плати главом; по цио народ сматрао их је мученицима за свету истину и славио њихову успомену.

Лав, раздражен отпором, поче притјецати најжешћим мјерама: гонење, отимање имања, затвори, мучења и казне — све то бјеше употребљивано против поштовалаца светијех икона. Император заповједаше да се поруше школе, у којима наставници не дијелише његова мишљења у погледу икона; у Цариграду сажеже он заједно с огромном библиотеком и 12 библиотекара зато, што је један између њих показивао у рукописима мишљења, која су противна иконоборству. Такова пачовјечна дјела распламтише народне страсти, разгњевише народ против државе и комешање растијаше сваког дана. То комешање захвати и све оне области, куда су долазили царски укази.

Већи днo епископа постојао је бранио иконопоштовање и права Цркве. Папа Григорије II. 727. године сазва сабор у Рим против иконобораца, а папа Григорије III. 731. год. одлучио је иконоборце од општења с црквом. На сабору између осталoга бјеше опредјељено: „Ко буде

одбацивао, уништавао, безчастио и презирао иконе Господа Христа. Његове Матере или апостола и др. тај се лишава приопштовања тијела и крви Христове и биће искључен од црквенога општења.“ Папа Григорије II. — осудивши у Риму иконоборску јерес, написа императору писмо, те га општро укори ради иконоборства. Лав хтједе сврћи папу, но сав народ уста у обраву свога светитеља. Буна се распрострла по цијелој Италији: негодовање бијаше тако силно, да је народ у многијем мјестима рушио царске слике и био спреман да прогласи новог императора против Исаврјанина да се бори у бој. Тада папе Григорије II. и Григорије III. зауставише сабирање данка од италијанских поданика императору. Цијела Италија одрече поданство Лаву.

При наследицима Лава Исавријског. Константину V. Копрониму и Лаву II. подиже се још веће гонење против икона. Константин Копроним сазва 754. г. незаконити сабор од својих једномишљеника, који су сваку част, одавану иконама, осудили као идолопоклонство, а поштоваоце икона срањивали са приврженицима Аријевима, Несторијевима и Евтихијевима. Прогоњено је такођер, као сујевјерије, калуђерство, чествовање Божије Матере и светитеља и поклоњење св. моћима.

Тридест пет годишње цареванье Копронимово бијаше страшним искушењем за православне Хри-

шћане. Многи Хришћани заче-
чатише своју вјеру мученичком
смрћу. Но то жестоко гонење
само је расламћивало у срђе вје-
рујућих. Сав је народ указивао
највеће уважење према гоњенима.

У обрану православља и
иконопоштовања ступи на исто-
ку Јован Дамаскин, муж чувен
и славан у цијелом хришћанском
свијету, са своје вјере, учености
и високог религиозног поетичког
дара. Хришћанска му је црква
обвезана за мноштво црквенијех
пјесама и канона, пуних висо-
ког религиозно-поетичког надах-
нућа. Добивши још у дјетињ-
ству прекрасно изображење од
Калабријскога инокa Косме, кога
је отац његов откупио из роб-
ства, поста Јован **НАЦИОНАЛНА**
БИБЛИОТЕКА
CRNE GORE управитељем града **DURĐE**
уживаше потпуно повјерење ка-
лифино. Тек што допријеше до
Дамаска вијести о дјелима импе-
ратора Лава Исавријског против
икона и њихових поштоваоца,
написа Јован неколико посланица
цариградској цркви, у којима је
одважно бранио право Хриш-
ћана да сликају ваплоћеног Хри-
ста, и да се клањају ликовима
Спаситеља и Његовијех светите-
ља, јер да тијем ни најмање не
падају у идолопоклонство. Посла-
нице његове помогаше много у
Цариграду и охрабрише право-
славне. Тада император, да би
се осветио Јовану, оклевета га
пред калифом тим, што му је
послао подметнуто писмо, у ком
му је тобоже Јован нудио Да-
маск на продају. Калиф, повјерује
клевети и заповиједи да се Јо-

вану отсјече десна рука и лиши
га достојанства му. Чудесном
помоћу Пресвете Богородице,
отсјечена рука срасте са саста-
вом својијем; невиност Јованова
бје доказана; но он одби од
себе почаст, које му је калиф
нудио, па оставивши Дамаск,
проведе остале године свога жи-
вота у подвижништву у лаври
св. Саве.

Најважније лице, које је већ
за владе императора Лава IV.
дало значење, превалу и снагу
иконопоштовању, бијаше сама
супруга императорова Ирина,
која је себи овјековјечила име
што је сазвала седми
византиски сабор. Она бијаше
свакогда поштоватељка икона.
Васпитана будући у Атини у
универзитету иконопоштоватеља, она се
не отуђила од иконопоштовања ни
тада када је постала супругом
иконоборца императора Лава II.
Она се потајно клањала иконама
и не гледајући на опасност,
имађаше она у својој спаваћој
соби под узглавницом двије и-
коне. Њезино упливисање, дака-
ко, много помаже тому, да су
иконопоштоватељи данули ду-
шом још за императора Лава.
Царица Ирина претрпјела је због
своје привржености к иконама
гоњене од свога мужа, она бјеше
удаљена из дворца; но то само
на вријеме задржа ликовање ико-
нопоштоватеља, које се спремало
за посље.

Смрт императора Лава и
упријестољење на византијски
пријесто Ирине заједно с њени-
јем малољетнијем сином Констан-

тином (780 г.) одједаред измијенуше стање црквенијех дијела. Царица свечано захтијеваше, да се прогласи истина иконопоштовања и за ту цијел бјеше изабрано најбоље средство — васељенски сабор! Цариградским патријархом бјеше тада Павле, човјек добар, али слаб, који је из малодушности у свему угађао императору — иконоборцу. То је мучило његову савјест те одмах послѣ смрти императора Лава напусти патријаршки пријесто, и удаљивши се у сиромашну ћелију, прими схимну. Бадава га је Ирина молила да управља црквом; он одговори, да је наумио посветити свој живот усамљеној молитви и покаяњу.

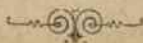
По његову савјету изабрано је патријарха Тарасија, грађанског чиновника, који се је одликовао постојанством духа и тврдом вјером. Тарасије за дуго не хтједо да се прими толиког доснојанства, но најпослѣје поклови се пред општом жељом, но под условом, да се одмах сазове васељенски сабор. Без оклијевања разаслаше се писма источним и западним епископима, позивајући их да дођу на васељенски сабор у Цариград. Одређено бјеше, да се васељенски сабор отвори у љето 786 год. у Цариграду, у храму св. апостола, кога је сазидао још Константин велики и који се одликовао својим великољепијем.

Али не бјеше суђено, да сабор сврши свој посао тога ље-

та: у Цариграду бијаше силан број иконобораца у самој војсци, која је била одана пријашњим императорима-иконоборцима Лаву и Константину Копрониму зато, што су они били добре војсковође те је она под њиховим водством толико пута одржала побједу над непријатељима. Тек што су отпочели заседања у храму св. апостола, али руља војника опколи храм те се стаде комешати и викати, да се не допусти да се у цркву уводе идоли, како она називаше св. иконе. За то за нужно нађоше, да се изабере какав други град у који би се сазвао сабор. Изабрано је Никеју, која бјеше на мору ради спомена на први васељенски сабор, а врло удобна због својих саобраштајених путева, и која оци не бјеше тако удаљена од Цариграда.

Те је тако Никеја имала срећу, да види у себи како први тако и последњи васељенски сабор. Лица, која су имала да буду сакупљена на сабору у Цариграду, сакупише се сада у Никеји, под предсједништвом Тарасија, патријарха цариградскога. Сабор Никејски, седми васељенски, састојаше се из множине чланова. Потписа под закључцима тога сабора набројано је 307. На сабору су присуствовали виши достојанственици из цијеле царевине. Саборска заседања обрдржавана су у Софијском храму у Никеји. Сабор је отворен 24 септембра 787 год.

(Крај сљедеће.)

ПАЛЕСТИНА ПОД ВЛАШЋУ ХРИШЋАНСКИЈЕХ ИМПЕРАТОРА.

(Од 326—636 Г.)

(од Алфонза Кјуре. С рускога превода М. Никифор.)

(Наставак.)

II.

Посјета Палестине Св. Равноапосталном Царицом Јеленом
(326—332 г.)

Кад је Св. цар Константин ослободио христијанство и даровао мир и тишину христијанској цркви, православни Јерусалимски Патријарх Јерусалиму био је тада Св. Макарије. Он је био човек по свему добар, научен високога ума, тврда и правога карактера; он је био један од најпрвијех, који је устао противу готово безбожне науке Аријева, која је уништавала **Божанство Исуса Христа** и која је заводила хришћанство до удаљене и празне фантазије. Та борба није лака била Св. Макарију. Јерес Аријева била је позајмљена из филозофског учења: Филона, Плотина и Александријскијех софиста. Она је побудила у источном духовенству — природну грцима — страст к филозофском препирању. Епископи Азијацки, са заносом, послиједовали су тој Аријевој јереси, која је — тобож —

објасњавала тајне и старала се да измири народњу вјеру са философијом.

Никомидијски Архиепископ Евсевије, са гордошћу царскога рода, од којег је он себе приписвао, сајединивши сву страст своје славољубиве и немирне душе, био је главнијем послиједоваоцем Арија и његове науке. Он је мога боље заштити и заштити је једних вјероисповједника православља, он се саједини са — знаменитијем му — именованом Евсевијем Кесаријским, Митрополитом цијеле Палестине; човеком превртљивијем и улицијом, који је саједињавао и дубоку наученост са необичном вјештином измишљотина.

С њима су били у друштву готово сви Азијацки епископи, као: Теогније Никејски, Павлин Тирски, два Палестинска епископа: Патрофиј Скитепољски и Аеције Лидски. Светог су Макарија подржавали: Антијохиски и Александријски патријарх, Трипољски епископ и епи-

скоп малог хришћанскога друштва у Гази, Асклепас, који је био један од највећијех противника и неустрашиви враг Аријанства.

Послије петогодишње борбе, кад су се у Nikeју сакупили епископи хришћанског свијета, због ријешења новоуведене науке Аријеве, тада су се Св. Макарије са Евстатијем Антијохским и Александриским патријархом показали најтврђијем стубовима православља.

Сабор је јединогласно захвалио Атанасију за предлог, и покренули су питање да Јерусалим успостави митрополијом Палестине. Али, напор Евсевја Кесаријскога, користећи се особитом привилегијом цара Константина, његово сагласије осуди на Арија, а тако и уважење, већ установљеној црквеној јерахији, стали су томе на пут, да се не изврши. Оци Nikeјскога Сабора утврдили су титуле и почести присвојене епископу Јерусалимском, али су га подчинили власти Кесаријскијем епископима.

Пошто се епископ Јерусалимеки врати са сабора у своју столицу, тек што је био приступио к раду, да обнародује у својој епархији установе сабора, а царски посланици донијели су глас, који је узрујао цијелу

Палестину. Стара мајка Константинова Св. царица Јелена, путовала је у Јерусалим да тражи гробницу Господњу и животворни крст. Св. Макарије, кад је био у Nikeји на Сабору, имао је прилику говорити са царом Константином о гробници Господњој сакривеној — по предању — под тријемовима храма којег је подигао цар Адријан. Константин у свом усхићењу говорио му је и о Часном Крсту. Надежда да ће се наћи те двије светиње привукла је Св. Јелену у Јерусалим. Може се рећи да је привукла надежда да ће наћи утјеху у жалости, која је њу изненада постигла с превремене смрти њезина унука Криспа. Св. Макарије срео је Св. Јелену на вратима од града; на њезино питање о гробници Господњој, он је до храма Венере, пред којијем су се са тугом и жалопћу заустављали први поклоници светијех мјеста као: Св. Климент Александријски, Св. Александар Флавијски, Ориген, Св. Фирмилијан Кесаријски, св. мученик Јован Кападокијски и Селевкијски епископ Акадабуес. Што се тичало Часнога Крста, за њега није знао епископ ништа, да јој каже, јер се о њему већ било заборавило како у незнабожаца тако и у хришћана. Они су се тада

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ЂURĐE
CRNOJEVIĆ

обратили к Јеврејима и по њином, нејасном доказу могло се закључити, да се и он налази под тарацама храма, у једној подземној пећини, коју су они прије тога били ископали.

По заповједи царице Јелене, народ и војска почели су одма да обаљују Храм Венере и да разносе њезине тријемове. У средини развалина показала се, с једне стране гробница Господња, а са друге Голгота, које су биле раздијељене тврдом јаругом. Мало ниже тога, у једном бунару, нашла су се три крста, клинци, и штитица са натписом: Исус Назареј, Цар Јудејски.

Радост тога открића, по рјечима црквеног историка Руфима, умањавала се, јер нијесу знали који је крст на ком је био Христос разапет. Чудо, које су

много писци потврдили, разћерало је сваку сумњу. Једна Јерусалимска жена била је при смрти, епископ Макарије стављао је на њу редом сва три крста; од прва два, није било никакве промјене, но чим су ставили трећи, она је на мах постала здрава, и тијем чудом дознало се, да је то онај, на коме је Христос био разапет. Св. Јелена раздијели крст на двије половине; једну половину ставила је у сребрни ковчег и оставила у Јерусалиму, а другу је по њему послала Константину. Клинци нађени и они су били послани Константину, од којих један стављен у узду а други у једну Константинова шлема; а трећи — ако је вјеровати предању — био је раскован у обруч, обавијен у злато и стављен у познату — Италијанскога Краљевства „Гвоздену Круну.“

(Наставиће се)

II. Д И О.

ЗА ШКОЛУ, ПОУКУ УОПШТЕ И ЗАБАВУ.

ВИЈЕНАЦ НА ГРОБ САДИ КАРНО-У (CARNOT),

ПРЕСЈЕДНИКУ ФРАНЦУСКЕ РЕПУБЛИКЕ.

СОНЕТ.

И ти паде од ножа убице,
 Као жотва дивна прев
 Да в'јенац тебе ти лице
 Од CRNE GORE DURĐE
 И ти паде: — невин, без кривице,
 Свјетом штован из срца дубока:
 Својој Франци тврда узданице,
 Још јој дража но зјена од ока!
 И ти паде; — али твоју славу
 Вјек ниједан уништити неће,
 Као Оца слободе највеће, —
 Па допусти — да в'јенац на главу
 И Црна ти гора с' поштом стави:
 Био с' и њој ти пријатељ прави. —

1894.

J. СУНДЕЧИЋ.

ВАЖНОСТ ФИЛОСОФИЈЕ ПЛАТОНОВЕ, ОСОБИТО У САДАШЊЕМ ВРЕМЕНУ.

Л. Поповић.

(Наставак.)

Но откуда се у души налазе такве представе?

Душа наша, до сједињења са тијелом, говори Платон, наслађава се непосредним посматрањем (*contemplatio*) идеја, и када се сјединила са тијелом, заборавила их је и само помоћу чулног осјећања и мишљења поново их производи. Дакле, чувствена душа буди осјећања у разумној души. Помоћу разума, као што смо већ рекли, ми можемо добити неке, мање више, сјенке истине; али ми се морамо старати поћи унутрашњу истину све даље и даље, и одлучивати истину од заблуде, биће од небића, — или мњења. На тај начин овђе се показује вјечна задаћа човјечијег ума, — задаћа све даљег и даљег усавршавања у познањима, тражећи праву истину, општи фонд истине.

Тако Платон учећи о урођеним човјечијему уму непромјенљивим појмовима, и држећи га за извор познања, не даје му само формалног но и дубоко-реалног значаја у смислу одговарања самој стварности, с чиме се могу и оправдати нападаји на крајности идеализма. Али у исто вријеме далеко стоји од признања чисто спољашњих упечатака, и у сваком случају иште разматрање њиног унутрашњег, битног садржаја, ће главну уло-

гу играју не чула а сила унутрашњег познавања. На тај начин, он врло далеко стоји од крајности материализма у нашој познавајућој радњи; с тога тај факт може послужити за углед и другим философским системама. —

Дуго вријеме грчка философија није се могла уздићи из мрака сумње, и узвисити се до идеје о Богу, достојне разума, и у наравственом одношају поклањати се над народњом вјером, — показати наравствену цијелу животну праксу а као доказ те истине зајимати се у самог себе. Исто, са тачношћу, испунили су Сократ и његов ученик Платон.

Све учење Платоново, као што смо казали, упућено је к наравственој помоћи човјека. Он се никада није подмијавао олимпијским боговима, као што су чинили предходници његови, већ бојећи се изречи свој суд о боговима, мотивирао је исто под тим разлогом, што он нема времена тиме занимати се, занимајући се искључиво самопознањем (Платон „Федр.“) Имајући у погледу само наравствено помоћи својим слушаоцима, он нигдје одређено не говори о јединству Божијем, и ако је у самој ствари вјеровао у јединог Бога, невидимог Творца и Промислитеља свијета.

По њему Бог је Ум, Творац и узрок свему („Федр“). Он је једини мудар, а сва човјечија премудрост, у сравању са његовом, слаба је и ништава. (Апологија Сократа). „Потпуно и савршено знање својствено је једном Богу („Парменид“); што се тиче човјека, то назвати га мудрацем, за њега је одвећ много; за њега приличније је назвање филозофа, т. ј. љубитеља мудрости (т. ј. истине „Федр“).

Незнабожци, у својој грубој чувственој религији, тешко су се могли узвиести до идеје о Богу као невидимом. „Да ти невидим и своје душе, говори Сократ, која инак господствује над твојим тијелом, следоватељно можеш рећи, да у теби нема ума, и да све радиш по инстинкту“ (Ксенофонт „Меморabilia“ 9). „Јасно је, што душа господари у нашем тијелу, и ако је невидима; знај, да није могуће виђети лице богова; доста је за тебе виђети дјела њихова, да би им се клањао и поштовао их. Тај, што је уредио и обузима сав свијет, у коме је сва љепота и благо, огледа се у својим великим дјелима... Помисли, да и сунце, које се чини видљиво свима, онег не дозвољава потпуно гледати га, и кад би ко годнагло загледао се, изгубио би вид“ (Ксен., „Memorabilia“ IV, 3. 13. 14). Такво Божанство, говорили су Сократу, толико је високо и величанствено, да нема никакве потребе у човјечијим поклонима. „Па шта? — одговори Сократ, — чиме је више то Више, које те је удостојило

приносити Му поклон, тиме усрдније мораш и поштовати Га. Бог, ако је и невидим, примајући поклоњење (молитве) од људи, брине се о њима, види све у свијету и све обухваћа својим промислом.“

„Ти си сагласан, — говори филозоф, — да твој ум живи у твом тијелу и с њиме управља како хоће. Мораш се сагласити и с тиме, што ум, који живи у свему, све уређује тако, како је њему по вољи. И твоје око може се простирати на много стадија, а око Божије као да не може обухватити све једним погледом?! И твоја душа може обухватити мишљу и мјестима која су овђе, и приједеле египатске и сицилијанске: зар Божанство није у стању обухватити и свијет који постоји?!“ (Ксенофонт „Memorabilia“).

Високо мњење имао је Сократ о човјечијој души, уздижући је над свим што је прелазно и времено, проповиједајући бесмртни живот, бољи садашњег, у свези са благим Божанством. Сократова вјера у бесмртне душе најбоље се показује у његовим предсмртним говорима, гдје филозоф, може бити по обичају језиком незнабожца, тако говори: „Кад ја небих мислио, да ћу поћи к другим боговима, мудрим и благим, и к људима који су већ отишли, који су бољи од овдашњих, то разумије се, ја био бих неправ равнодушно гледајући на смрт. Но сад знајте, да се ја надам виђети се са добрим људима, ако

то и не могу потпуно доказати; но да ћу ја изаћи пред владајућим боговима, свеблагим, то ја могу доказати — смјелије него што друго. Зато, ја и не жалим се, но сам убјеђен, да и умрли постоје, и да је добрим тамо много боље, него злим“ („Федон.“) Мудрост припада јединоме Богу. Као руководство, које води човјека к познању наравственог закона и к испуњењу његових захтјева, или руководство к мудрости, Сократ истиче философију. Истинито философирање по изразу Сократову, јест помишљење о смрти, и философима могу се назвати само они, који посматрају (проничу) биће (τὸ ὄν), т. ј. оне, који се подејећају предмете, који су старији боговима и којих посматрање учинило их је боговима. Та философска смрт, која води к мудрости, јест постепено чишћење од материјалног — одречење од тјелесних наслада, удаљење од спољашњег и сасредоточење у самог себе, и у том унутрашњем уједињењу тежити к Богу. —

Сад да речемо коју о космологији Платоновој, којој он, уједно са етиком, даје прво мјесто у својим сачињенима. Његово физичко учење већим дијелом изложено је у дијалогу „Тимеј,“ ће при свим појединим недостатцима на стварање свијета има великог свог значаја.

По Платону, Бог је Ум, који се непосредно не може посматрати смртним очима, који је непостижим, но који се види у својим дјелима („О Законима.“)

Он је једино биће које садржи у себи и собом обухвата сва друга бића (ἐν καὶ πολλά), узрок свега земаљског и небесног. „Он је благод, узрок свега доброг и благог у свијету видљивом и мисленом,“ („О Законима“). Тај свијет произлази од неке више силе, која га је поставила у потпуној хармоничној цјелини („Федон.“) Бог, по Платону, никада не може бити узроком зла. Благод не може бити кривцом свега, но само узроком добра.... Добра није нико узрок, осим Бога; но има неког узрока зла, само није Бог („Република.“) Узрок зла, по мишљењу Платона, јест материја, из које је Бог створио свијет и која се налазила у хаотичном стању. То зло, по њему, не може бити на Небу (ἐν Θεοῖς), а смртна смрт обухваћа смртну природу у нашу земљу (τὸνδε τὸν τόπον περιτολεῖ ἐξ ἀνάγκης). Зато смо дужни избјежавати тај центар зла, и то бјежање од зла и јест наше потпуно-могуће угодљење Божанству (φυγῆ δὲ ἀποσιωπῆς τῶ Θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν).*)

Бог је уредио свијет по Својој вјечној и непромјенљивој идеји („Тимеј“), побуђен љубављу приближити к Себи све што је створио. „Сад да речемо, говори Платон, са кога је узрока Творац створио васиону? Он је благ, а благи никада и ничему не завиди. Чист од ње (т. ј. од зависти) Он је пожелио да сва створења, колико је више могуће, буду к њењу приближена и

*) А. Веберъ. „Исторія Европейской философи“ Стр. 66.

Њему слична („Тимеј“). Бог, по њему, Промислитељ је свијета, и судба најмањег створења налази се под старањем промисла Божијег. Он свима управља без труда, са великом лакошћу: „Цар наш промислио је гдје ће намјестити сваку часту тако, да би добродјетель могла свагда побједу одржати, а порок побјеђен бити, — уредио је, какво боравиште и мјесто у цијелом мора заузети свако биће („О Законима“). Њега свуда прати правосуђе, и кара, оне, који нарушава божанствени закон, зато и сви они који теже к томе будућем блаженству, морају се покоравати и томе суду са смиренošћу („О Законима“).

Душу Платон одијељеном од тијела, самосталном, одареном бесмрћем и вјечним усавршавањем помоћу ослобођења од тијела. Вјерујући, у бесмрће и срећнији загробни живот за све добродјетелне људе, и, напротив, у тешко страдање неправедника, Платон признаје јединим благом за човјека добродјетель, и у свим земним благама види само средство за достигнуће те цијељи, која су (т. ј. срества) срећна у рукама добродјетелног, а смртоносна у рукама грешног.

Два су рода блага: једна човјечија, друга божанствена. Божанствена су основа осталим. Из мањих блага прво је здравље, друго љепота, треће тјелесна сила, четврто богаство, којим управља мудрост. Из божан-

ствених блага прво је мудрост, после ње умјереност, и из сједињења њих са храброшћу рађа се треће благо — правда. („О Законима“). Човјек добродјетелни, умјерени и правични — срећан је и блажен не гледајући на то, велик ли је он и силан, мален ли је и немоћан, богат или сиромаш; а неправедник несрећан је и жалостан па ма и богат био („О Законима“).

Из представљеног његовог учења видимо, да етички идеал Платонов састоји се у остварењу идеје блага у човјечанству помоћу добродјетели (а само знање добродјетель и на њему се налази) и да сва друга блага потицљена су њој и служе истој оруђем. Та добродјетель, у односу другим неким школама има веома карактер етички него ли естетички. Но у исто вријеме примјећујемо да, као часне форме те добродјетели јављају се: мудрост, храброст, правичност и т. д. Храброст је, по Платону, вид добродјетели (диалог „Локахет“ 190 Д. 199 Е.) нешто савршено (192 С; τὸν πᾶν κἀλὸν πραγμάτων, срв., 193 Д.), и налази се у тијесној свези са другим видовима добродјетели (199 Д.). Та храброст произилази из увјерења у будуће добро, к којему оно тежи, и будућег зла, које избјегава (198 С, 199 Е.). На тај начин он признаје разумну храброст, која се ради са предвиђеном цијељу, а не као прости животињски инстинкт.

Показани идеал обухваћа како живот свију људи и свију

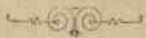
задруга, тако и живот сваког човјека наносе („Филеб.,“ „Протагар.“), чему треба да иде на руку и само државно уређење, служећи остварањем те идеје (т. ј. добродјетељи. „Господарство.“) К тој идеји треба да је упућен сав наравствени живот човјека, и сва блага човјечијег живота морају се са том слагати. —

Од велике су важности и естетички идеали Платонови, по коме је идеал љепоте — чисти, вјечни, непромјенљиви идеал. Тај чисти идеал љепоте, по могућности за човјека, може и служити бескрајној вјештини. Али, негледајући на сву висину његових естетичких идеала, они су исплаћивали да су прелазили на хоризонт, према вјештинама. Све форме пластичких вјештина и поезије (осим ода и химна боговима,) он искључује из области педагогике, као нешто бескорисно и штетно. Тако, у неким мјестима својих сачињења Платон напада на самог класичког Омира, налазећи у њему много штетног и некорисног. Прије свега он тражи само неког искључења

из његових поема, указујући иста мјеста; али при крају трактата долази у потпуном одрицању његових дјела, искључујући га из свог идеалног „Господарства.“ Да је ово крајност са стране философа, нема никакве сумње, а особито кад узмемо у обзир значај тих бесмртних омировских поема, како за сав просвијећени свијет, тако особито за народ у коме су се појавиле. Ипак ово не треба приписати философу у ускост и сухонарност философских погледа, но приписати више тежњи његовој да нацрта недоступни идеал љепоте, који би служио као базисом, путеводитељем и чистим извором у пластичким вјештинама и поезији, и тиме, уколико је више могуће, удаљити од сва крајности и једностраности.

Естетички идеал тако званог платонизма, са другим струјама средњег вијека, породили су тако-звани средњевјековни „романтизам,“ гдје преоблађују естетички елементи, тако да и у садашње вријеме са насладом обраћамо пажњу на те свијетле младеначке идеале. —

(Наставиће се.)

I. О ВАСПИТАЊУ И ШКОЛСКОЈ ДИСЦИПЛИНИ.

Ише Зарија Радичевић, учитељ.

(Наставак.)

Б) Школском васпитању.

Она је је родитељска кућа с васпитањем престала, школа

мора наставити. У школу долази много ђеце из разних породица ђе су ђеца и разно домаће вас-

питање добила. Познато је, да ћеца радо једно од другог прима свакојакe мисли и навике — особито оно што поједино — до тада није чуло ни виђело, па било оно добро или хрђаво; с тога је у задатку школе, да сирижечи ширење хрђавих навика и погрјешних мисли; — тако хрђаву навикy треба одмах искорјенити код оног ћетета, код кога се најприје опази, да се неби преносила на другу ћецу.

Ако учитељ опази погрјешку, да његови ученици друже с онијем особама, које не заслужују друштва а не с онијем које то заслужују, треба да учитељ ученицима јасно изнесе хрђаве посљедице које од њиховог друштва могу настати с првијема; а онда јасно им предочити добре примјере других; па кад ученици упореде дјела и заслуге једне и друге врсте по каквоћи, онда је извјесно, да ће ученици избјегавати друштво прво, а тежиће дружити се са онијем другијем. —

Познато је, да су ћеца уопште према другима *присирасни* и радо сваљују своју кривицу на друге, само да себе сачувају, јер себичност је код њих јача од права и правце. Поводом тога и догађа се највише погрјешака, које учитељ мора обавјештавањем и то најбоље у разговору, у zgodним приликама и zgodним примјерима исправљати. —

Мала ћеца мисле да је све њихово, а већа разликују своје имање од туђега, али поштовање и чување туђих ствари — није се код њих утврдило, с тога се

код њих одмах порађа наклоност за крађу. — Такве наклоности ваља угушивати и не давати им прилику и могућност за остварење њихово. — Размажено и стидљиво дијете и само ћачко друштво поправи, а од учитеља је довољно, да га мало по мало из далека подејећа на правилно понашање.

Непристојно понашање у погледу чистоће, покрета, говора, може бити као навика од куће донешена. С таквијема мора се у почетку блаже поступати и настојати да се и то одклони. — Јогунство и непослушност треба брзо завладати.

Лаж и претварање најлакше се искорјени невјеровањем и неповјерењем од стране учитеља, али чим се дијете поправи и постане искрено и повјерљиво мора и учитељ исто тако према њему. —

Од ученика мора се захтјевати *послушност* и поштовање према учитељу и то, таква послушност, која се врши из добре и слободне воље. Посље тога ваља од ученика тражити *искреност* и *повјерљивост*.

Од учитеља се захтјева да ради и живи онако како рад и живот његов може послужити ученицима за *углед* и *подражавиње*; — с тога, ако учитељ тражи од својих ученика правилност: треба да је и сам непристрасан и праведан; ако тражи доброту срца: мора и он бити добар и милостив особито према њима. Ако се учитељ понаша лијепо према ученицима, кажу

они, да је *добар*; а ако је сувише општар и љут, кажу да је *зао*. Првога, не само што поштују, него су му искрено одани, повјерљиви и услужни према њему, воле га, радо примају његове савјете, и радо уче што им он предаје. Дочим другога поштују само привидно — јер га се боје и поштују само дотле докле је код њих. —

У школу треба да влада једнакост, равноправност и пријатељска веза, ту се и сва ђеца без разлике једнако васпитавати морају. —

У предњијем тачкама изложио сам, однос учитеља према ђеце, — ђеце према учитељу и ђеце међусобно, а пошто учитељ захтјева и мора захтјевати толико тачности од ђеце, мислим да је нужно споменути, и његов однос према народу који му повјерава своју ђецу за васпитање, па тврдим да учитељ мора живити у потпуном сагласју с народом, а да то постићи може мора он како својим понашањем, радом и уопште својим начином живљења у свему бити примјер народу — у средини кога се налази. — А да би такав учитељ могао бити и да би све дужности према васпитању ђеце према односу с народом савјесно извршивати могао, треба да има следеће:

1. Потпуно уређено школско здање, које треба да у свему одговара правилима хигијене.

2. Да је школа снабђевена са школским намјештајем и училима.

3. Као год што је неопходно нужно школско здање, тако је и по учитеља од велике потребе његов стан а осим тога ваљало би како за школу тако и за учитеља, да се унапријед прибави огрјев — да и с те стране не би школа морала тријети и свој рад прекидати, јер чести распусти јако шкоде настави. —

4. Да се за школске надзиратеље поставе способна лица, која се код нас врло тешко налазе — а и ђе се налазе неће да се те почасне дужности примају? —

5. Да се на школама постављају способљени и у колико је могуће опробани учитељи, који ће хтјети савјесно вршити и онако тешке учитељске дужности. У колико не би се попунили учитељска мјеста, таковијема, да се приме и други — али да су се дужни подврћи некоме испиту, пред лицима оним, који су у стању пресудити и оцијенити да ли ће испитаник бити способан за учитеља или не; а такви испити да се држе у министарству проевјете са гл. шк. надзорником. —

6. Да свака школа има сталног послужитеља и да по томе отпране она дужност, ђе су ђеца досад чистила школу, ложила цећи и друге школске послуге вршила. —

7. Да свака школа има своју библиотеку са разним педагошким књигама, из којих би се учитељ могао и сам усавршавати, такођер, да је свака школа претилат-

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ЂURĐE
CRNOJEVIĆ

ником бар једног педагошког листа. —

8. Кад би школа тако била снабђена — уређена, од потребе је још, да почетком школске године у школу уписана ђеца долазе редовно, а о томе, да се старају мјесне власти, како ни у томе не би настава тријела. —

9. Поред школе од велике потребе била би и школска башта, ће би учитељи практично показивали ђеци о свему ономе што је за поједину кућу потребно.

10. Да се обезбиједи учитељево стање, потребно је погледом на и онако малене плате — да ваљани и способни учитељи добивају неку повишину плате у одређеним роковима н. пр. у року од 2—5 година, јер на тај начин трудио да му је школа добра, и тако би у нашем школству велики напредак био.

11. Познато је да сиромашни родитељи нијесу у стању васпитавати своју ђецу на средњим и вишим школама, и да васпитање у основним школама није довољно за будући живот наше омладине, с тога би врло корисно било, да се по главним мјестима у Црној Гори отворе основне школе од 6. разреда, у којима — да се у нижа 4 разреда остане при досадањем наставном плану с малијем промјенама, а у виша два разреда да се особита пажња покљони „земљедјелству, сточарству, занатима, а подједно да се у тим разредима особито дају поуке за будући живот ученика у друштву, и

тијем би начином из таквих школа излазила наша ђеца способна за сваку струку у грађанском животу. —

12. Нема сумње, да се учитељи кад се скупе најбоље међусобно обавјештавају о школи, њеном напретку и њеним мањима, с тога би од велике користи било, да се сваке године држе учитељске скупштине, с том само преинаком, да се већ у почетку шк. године даду учитељима теме о којима имало би се на првој будућој скупштини расправљати, да се о тим темама расправља, а донешени закључци да се поднесу тајвирним шк. властима на одобрење, и да се тих закључака строго држати како учитељи тако и они којих се буду

CRNOJEVIĆ — школа буде тако уређена, а учитељи осигурани, може се очекивати успјех; у противном случају залуду ће учитељ — па ма како он био вјешт напирати своје снаге — ако се у чему буде оскудјевало; јер оскудице не само, да су по школу јако убитачне, но и по учитеља, који пошто види да не може само с појединих мањкавости своју дужност тачно вршити, ода се свему што иде на штету његове и моралне и економне стране. —

Још нешто. И сам школски закон за школе у Црној Гори наређује, да сваки учитељ мора бити претплатником једног педагошког листа у погледу кога ја мислим, да би најкорисније било, да се на Цетињу покрене такав лист, што је врло могуће,

једино ваљало би, да се на Цетињској главној основној школи поставе четири најспособнија учитеља, који би требало уз приноскоћ осталих црногорских учитеља онајвише да раде и пишу на том листу, а у награду њихова труда, да им министарство проствјете и гл. шк. надз. подјејствују повишење плате с којом би дотични учитељи могли пристојно подмиривати своје домаће потребе, а тим учинило би се, да они стеку потпуну вољу за рад и напредак тога листа.

В) Васпитање у друштву.

Пошто дијете прописане науке у основним школама сврши, мислим да би се морало сматрати, и то, ил. у основним и стручним школама ради одије у својој кући — у својој околини и даљној околини.

Пошто таков васпитаник ступа у нов — њему до сад непознат живот: ступа у друштво — разумије се, да ће се он угледати и подражавати члановима онога друштва у које дође — па ће с тога и његово васпитање зависити од тога друштва — зависити у томе какво ће оно бити, *добро* или *хрђаво*. —

Мислим с тога да је дужност родитеља и код једног и другог васпитања пазити, на своје дијете настојати, да и у томе васпитању непође каковијем хрђавијем путем. Не само родитељи и рођаци, него и општине па и саме државне власти требале би да пазе на васпитање оне дјеце, која нијесу сиромаштва ради

— у стању црпнати знање у вишим школама, но су принуђени остати код својих кућа, да се васпитају у друштву.

Срећна се може назвати она општина и држава, у којој се води брига о умном напретку свих њених чланова, ће се иде за тим, да сваки члан општине и државе ради неки посао, којим и себе и породицу своју издржава, те тим не пада на терет ни општини ни држави, усљед чега ће сви чланови општине и државе увиђети општуру корист, те ће се драговољно угледати на рад општинских представника и заслужних службена у општини. Разумије се дакле да друштвени живот мора бити тако удешен, да служи омладини за примјер коме ће они и подражавати. Дужност би била мислим — општинскијех власти, да све оно — што би проузроковало саблазан код појединих чланова у друштву — особито што би саблазњавало младеж, отклоне и најстрожије забране, у противном случају, ако се општинске и државне власти не би зато побринуле, разумије се, да не би било никакове користи нити од домаћег, нити школскога а ни од васпитања у друштву, но напротив било би све то на уштрб и општине па и саме државе.

Из свега овога види се, да је овђе говорено о трима врстама васпитања и то: 1. *о домаћем*, 2. *школском* и 3. *о васпитању друштвеном*, које, требало би да су у непосредној вези као душа с тијелом.

(Наставиће се.)

ПРИЈЕ И САД (С ПОГЛЕДОМ НА НАРОДНЕ ОБИЧАЈЕ.)

Трећа ноћ код Ђеда Јова.

Написао Лука Јововић.

Шуто Гривин велики причалица и враголан, може му се рећ из пуних уста без грехоте — и ако је синовац доброг Ђеда Јова. — „Ови ни се једини у ујаке уврга', који би човјека жеднога преко воде превео“ — причаше стари — стуми се самном на улици, у трећи мрак. „Све те рече чекам, кад ћеш банути, стари су ни се полазили, а ми: ни ко си, ни откуда си? И ако су пости, ма не идемо један у другога, од глади и од жеђе, да се најемо и најисмо, но од љубави. Леба, дуван и сува вина нећемо скрити, а да се уз то што буде. Прекрши се и ти једну вече, ка' ми вазда; па ћемо заједно код старога. Све ми се шумолако крадете, не чујем ве' како кад изидете у дубину ноћи, но све нечесове ситне зборове проводите, ка' да пропитујете за чесову лунештину“. — Не би друкче, те за њим. Посље вечере код Ђеда. С те ову о томе о овоме, ухвати се у причање; а цигар на цигар, дојади се староме, те поче кашљати, а заврже говор о дувану: „Ма ко ту траву измисли, он више никад ништа не измислио ка' неће! — Ја ево присуках ну осамдесет, ма не знадох до јутрашње уре јошт што је то!“ — „...Вистину стрико — зађеде га Шуто, — па уштрб кући није ништа, но га садимо, мучимо се

око њега, па га трошимо!“ — „Е велико добро чините, што га садите благо кући и с тобом! А боље би ви било, те јошт колико, да ту усадите кочан зеља, или вријезу кртоле, да удавите залагај леба; но ту отров, изгоре ви утробице! А не садите — но опрости што те ватам у ријеч, — но пенцате паре за њем; све пекшин, а немате на чем ни соли кунити, ни мањине, но тучете боси! — Јошт тим: кад у цијело плеће узми у накрст с краја на крај, немаше теста тутумџија, да се старијих људи, који су вјетати. А сад сваки, дијете од ромице, па цигар у зубе, свакоје стоји блиједо ка' да се на гуштерице храни — мисли да ће човјек једанак постати, а не зна јошт ни на чије зубе леба ије, зло му у дом, и с онијем ко га има! Троше ово своје у безпушће, ка' да је Алајбегова слама! А ја срамотно погинуо, што није Црногорац, ако жито из куће не краду, и не дају за ту отров од тога дувана. Право их је за виће ребро објесит'! Све окренуло како ђаво хоће, а не како Бог хоће, но када је грабуе, или испред страшнога суда; па сваки навалио како ће прије ово своје спуват! Свакоме би треба' прокарадур а свакоме се опет чини: да нема ништа од њега памет-

није, што на двије ноге чепље. Но тако утопите ово вапје, ха соколови, ко ће боље“!!...“

„Па и стока како се је узлоторила — пазаља! — Приђе, козе у зиму, кад хџаше мука дођи, пушти их проз покутњицу, да куне брштана; па неџаше ниједна смокву опитетит'! А сад откад их почесмо ћераг' из лоза, и гледат' како их би смо истрачили, преокренуле и оне: па би јеле гору, јасене и штогођ ухвати, ка' да сува муња понесе; али опет ни без них се неможе, јер тешко томе у наше мјесто; коме не заудара коноба одгноја или од мора. Што ми збиља дође на језик за живо: бјеше назад 40 година дивљачица ишачева у Созину болџа, и они истрачише. СТО — ће наши допру — осиромаша божен си један! И риба је било у ове ријеке: ову хоџеш, ову неџеш, доклен учињеше — ка' наши људи — фурбелак краљици Јелени на Веље око, дадоше јој најгори дио. И пошто прокле: виђи хоџеш ли виђет' коју брчнију, без брцака и бјелиша?!... но паса риба у дубине, да је не мож' ни оком зазрег'. Па ни тица нема ка' прије, ето нијесам био чесов ловац, ма прије, но ме ова огрђела нога дестрега, хџах осушит сваке зиме за по Божићу по педесет патака. А сад је желимо у поље и очима виђети. Но се све од нас боји, и бјежи: исан и живина!“ — „„Опет тѣ дођи стрико но причај ми што за у сватове кад сте одили, јесте ли и како сте

се погађали, ко ће најзадњи?““ „Отѣ кад врба грожђе роди! За у сватове питали ме оно. Виђи га, што му паде на ум. Не! не вала, но смо и ми неке путе тражили ѓавола — зук му у јаму. — Баш покојни ми отац, — он је на истину, а ја сам на лаж — ма је збиља ово било: — неznam који се од овијех напијех жењаше — тамо који је да је, није за то запело — те никад се погодит' који ће најзадњи. Они неђу ја но ти, они ни ја пошто ме не редита. Ма нехоџаше најзадњи ниједан то ти је, па да га хџаше посјећ'. — ка' он — извади нож; — иш рече — путем — па не џаше најзадњи нек иде. Збиља фурбелака, и прије је било ДУРДЕ патрдија, што неџаху да се чисти чињети!“ „„Гледали сте — стричане — и то у сватове, кад се двоје свата срету, ко ће с десне стране проф.““ „Мило ми је, што ми за то наштукну. Ада и ја сам на те живе муке био у једне сватове. Немогамо стат на конат ко ће с десне стране држ! уби! не уби! било! учињело! тресло! пукло! у длаку се ту окрпи, да се не прича ка' за крваву плочу, ће је — веле — сама невјеста остала жива, и вратила се у род!“ — „„Ето видиш, а десна ви је била обојици у размињивање.““ — „Јест, ма се пут истока броји.“ — „„Да нијесу они цјани били, те су се побрили?““ — „Не, то нијесу. Никад се у Црмници на чудо није било од те проклете работе. Барем

тога у нас било није; па фала Богу ни сад, но људи пију до једнога карара, па бандуњају. Нигђе ти нећеш наћи мање пјањаца но овђен; а будући се рађа пиће ка' игђе. Цјанца ја брате, не пишем ни у што, па да је крилат! Да човјек попије свијест; то Бог неда!“ — „Прије су стрико били људи крупнији, па су могли и поднијет', ако ће мајалику попит на један бџт!“ — „Знам ће ме гађеш, ма си сбанда; а јесу били крупнији то ће ти свак пофермат'. Какав ми је био покојни ђед: ја му нијесам ни приплетак; а тобож сам се и ја у моје ђетинство чинио неко главодржица! Каквијех људи само ја...“

NACIONALNA
ВРВШНОТЕКА
ИЗДАВАЊА
CRNE GORE
Државна
Груичина. Њему на цијев од ноге бјеше израсла дупла кост; ка' на жито, кад је родна година, кад уз клас по два три узпрутка избију. А то бјеше човјек, главом хћаше у те греде удрит! Немаше те диханије, која се хћаше под његове руке опријет'. Даклен јошт не бјесмо са свијем Созину способили, долазаху у њу Барани по ноћи те ни комаћаху жито: па ми пођи, истом косијерима и сјекирама, по ноћи; испресијца им маслине и воће: а Иво ићаше, без алата; па скуби лозе рукама, ка' лук. Па што ми збориш ти за данашње људе! А помагаху један другоме и ње и божега вијека вазда.“ — „Ма и сад стрико, барем ни на то немож рећ' ништа: кад се год у село гори клачина; носе греде;

крши за кућу, прискачу људи мџшки. Кад се год коме догоди каква несрећа, наши су људи за то мимо браћу. Како томе Маровићу, те му сиромашу изгоре кућа, скупише људи; неко шљеме; неко греду; неко кабруч; скупише и паром нешто, а жита самога преко сто багаша, па што би ти рекао томе народу?! Но немој корити све с тијема старијема Бог ти добро да! И ђеца ће остану сирочад, сваке године кџпимо по 40—50 багаша жита.“ — „То ви је добро; но се бојим е ће ви се и то изврнут' ка' остало, е ви неће много дождат! А има ли лијепијех кућа и сад те та' куштум подижу — има — ма прије богме друкче. Из овога самога племенија се другога не трхаш, могу се понунити цио врховни шенат: бјеше Саво Гаров, Нико Новаков, Марко Ђуковић, Нико Ђура Илива, поп Станко Поповић; то бјеше све једна суврет. Жали боже, што такви умиру. Кад су глуходољани на Врагужу узели били једно звоно; па га у приморје оставили били на сахрану; те Бога ми га они присвоји, и неће ни га дат! Поп Станко-ти јадни мегдан — посијени — и ето сад то исто звоно на цркву аранђелову. А Марко Ђетков опет: није дађавољета мање — анђео био с нама и с овом кућом — од седам хоца у Цариград стукат! Он их је све прежа, кад излазе на минар; па кад га ушвага: пушком фист! а мога' је веле убит', ка' стријелом: па се кроз сокаке за-

метни, нико се на њега није ни омишљао. А и поп Ђуро — зло се заборавило: — кад су Турци горели Црмницу дванајест је Турака убио на салдо; а једнога кроз двери. Тамав су прве године биле начињене; па се жућале ка' злато. Дига' их турчин, па их носио, а поп га пристигни и кроз двери бап! те га приклопе. И сад се познаје — на те исте двери — кудијен је зрио прошло, но се може бити нијесте спазивали. И владика, кад оно долази у почетак овога рата, кажевасмо му за то, и рече: да их пошљемо на Цетиње, да се р'ане, па да се зна до амина. Колико је турака — тога пута погинуло на Глуху, а на Цетињу си Господе: у Клањанима, а господо Улцињске селу десет, те они и сад знаду; а у Буца, томе се хесап назва. Осам су послае за једном драчом нашла, ђе их је поток нанио. У поље на Симорађе, те године се није могло од кости орати. Побразали пут, у бјежање низ ове здуће, па их тукли ка' говеда; па кад се дигла плима, покупио их поток и сносио. С нашијема су тога пута били: Димјани и Годивјани; а Бољевићи, Сотонићи и Брчељани, били су на Балине; а Подгорани и Душљани на Алину-Скалу. И тамо су се често поклали — као жути мрави. —

„Причају: да је на Балине поток од крви крше носио. Глуходољана је тога пута било на тевтер таман стотину. Двадесет и пет су погинули, и ови сехир

кажују: да су се те године родили двадесет и пет ђетића малијех; те се штета намирила, а данас нас има триста. Како смо се — у Божју милост — натрачили — у ове сто година и мало више.“

„Хоћемо ли ми стрико већ одити? ево сваку вече сједимо, ка' да — не било премијењено — мрца чувамо, и ако је ноћ веља ка' зло годиште, ма сјеђети сваку вече до пасај поноћи не стоји; јер бољи ти је један сат спања пред поноћи, но два послјед.““

„Вала како хоћете, кућа је Боја, и вапа, а да знате како ми о мило — тако ја Богу — и сваку вече долазили, е ми овако свима пролази вријеме, и не знам за њем.“ „Треба и у другој екипане, коју вече, нијесмо ни ми хорјати ни ницигави, по сваку вече у вас, пописмо ви ову кашљу вина.““ „Е слушај им работу! А, не жалим ја што људи похарче јонг данас јадн га прешегали е нијесам такви био до јутрошње уре; но кад га је, да нијемо, а кад није фала је Богу. А прије га пуштога бјеше, ако ћеш се купати у њега; рађаше се па јевтино, говораше се: нека биде по грош ока вина, да не није свака хрђа вина; а сад скочило и на четири, па ће како је алавија у њем обрнула и на десет, и жељет га и оком видјет, да бадњак прелијемо, но се печесова цвврња примиче те ће је у коријењ докоњат'. А свако ли ће зло дочекати ови народ збиља до ја-

кога Бога!! Но дођите чујете ли; јер ја на ову ногу не могу никуд, мене немојте гледат! Куд дијен ми је мрзно, тудијен ме губа изјела!“ — „„Добра ноћ, па кад нѐ видиш, тадер нѐ се надај!““ — „Да ви је срећан пут, а ја знам, да своју ријеч нећете изјести; а огријешили се

бисте, кад не би дошли““ проговори старац герељајући на штап, да добата до кревета. —

Примједба. У свима трема ноћима пуно је провинцијализма и барбаризма: турског, талијанског а и арбанашког; али ћу при крају ноћи сваку ријеч — поред оних 3—4 стотине изрека и ријечи, које су у „Просвјети“ прошле, и у „Босанској Вили“ прошле и ове године изашле — протумачити.

Д. Јововић.

ИСТИНИТА ПРИЧИЦА.

Из живота Хаџи-Тодора Сочице, игумана.

Хаџи-Томо Јеремић, грађанин фочански, који је често трговао по Пиви, једном приликом причао ми је, о **НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА СРПНЕ ГОРЕ ДУРЂЕ СРНОЈЕВИЋ** Тодору Сочици игуману манастира. Он раста средњег, смеђ и сувезлав, а врло досјетљив.

Походио је Христов гроб у Јерусалиму, а ишао је и у Грчку. Годину или двије пошље примирја црногорског и турског, Никшићи су често „чалигали“ по Пиви, особито око манастира. Хаџи-Тодор бојећи се Никшићана, да му не поробе манастир, договори се с Пивљанима, говорећи им:

„Ако мени до невоље буде, ја ћу вама звонима огласити; па кад чујете пошечити с пусатом, да одбралимо манастир!“

Био је штетан (опуштен), па је с тога погнуто ишао, држећи се за трбух. Куварица му је била нека Анђа. Манастир је имао нешто брава и пчела.

Једну вече ето ти седам-
десет Никшића, на манастир и
ма калуђере.

Хаџи-Сочица истрча преда
њих вичући:

Добра допле моје лијепе
комшије! Сјед'те моје лијепе ком-
шије, распремите коње, да се
одморимо и да преноћимо!“

Па викне пред њима Анђа:
„Анђа! Кувај брже погачу —
јадна не била! ево наших ком-
шија мусафира!“ А рукама је
показивао колику ће.

Чобанима је викне: „Ону
велику гару јаловушу закољите!“

Никшићи почеше полако:

„Сједи игумане! Сједи не
мореш ти!“

Хаџија се чини као да не
чује, шта му они говоре, па
даље збори: „И убијте једну
челу; али најбољу!“

Аге мало посједале, а бисаге
и орму још нијесу унијели.

— Сједи игумане, да мало проегленишемо!

Немам када лијепе аге, сјутра је светац, ваља ићи Богу се молити — вакат је! па на ђака викне: „Звдните брже, звдните, да се Богу помолимо!“ ђаци закуцаше.

— Удри те добро — јади вас не били, знате који је сјутра празник! виче хаџија, а никако не сједа.

Пивљани (оближњи) кад чуше у невријеме звонење, долећеше петнесторица с пусатом.

Пред манастирском капијом има један крш (брежуљак), за који западоше Пивљани и помолише пушке према Никшићанима, а на хаџију почеше викати:

„А, што ће ти људи, један „кешену“, што си их оставио??“

Игуман као кроз плач викне: „У — — ух! Јадан ти сам! Шта то 'оћете, да ме с мојим комшијама завадите?!“

Пивљани опет повикаше:

Мичите се Турци без грдила и с калуђером — нека га белај носи!“

— Немојте људи приметити с комшијама кавге! виче хаџија.

А Никшићани: „Немој хаџија, ништа ти крив нијеси!“

Они иза крпа вичу:

„Мичите се без грдила одмах док није крв пала!“

Никшићи скочише:

„Нека хаџија ићи ћемо, не устављај нас!“ Па се окренуше Пивљанима: „Ићи ћемо, ићи; нијесмо на збр дошли!“

— Нијесте пошто сте нас видјели! повикаше Пивљани.

Никшићи невесело појахаше крпе и одоше, а хаџија с Пивљанима оста смијући се, како Турци без муке набрзише!

* * *

Велику би услугу учинио, ко би нам тачно побилежио у Пиви о покојном Хаџи-Тодору Сочици, те изнио на јавност у дичној „Просвјети.“ А ко ће боље, ако не који учитељ, или свештеник пивски?.. Капље су хаџију, за вријеме устанка посјекли Турци. *Покој му српској души!!*

Марко С. Поповић

ђакон.

III. Д И О.

ЗА ПОВЈЕСТ, ОПИСЕ И СТАРИНЕ.

КАМИЧЦИ—ПРИЛОШЦИ

ЗА ДРУГИ ЗЕТСКИ ДОМ.

Од И. Руварца.

(Свршетак.)

б) Бешка Горица.

Покојни И. С. Јастребов приописати је у „податци за историју српске цркве, Биоград 1879“ на стр. 143 натпис који се сачувао над вратима мале цркве на отоку скадарскога блата, тако званом Бешка (или *Бес*, или *Брезавица*.) који лежи између Старчева и Морачника. По натпису том, „сазда се храм си преевете Богородице с трудом и откупен благо-частивој госпођи Ђли, кћери светопочившега кнеза Лазара, Ва подружје господина Ђурђа Страцимировића с лѣто 6948. МССССIII (то јест 6948=1440. Г. Ч. Мијатовић напоменуо је у Отаџбини, књ. 10 ст. 181 и 182 „да словенски записана година погрешно каже 6948 т. ј. 1440 од рођ. Хр. место 1434, како је *латински добро штавлено*.“ Ја то не разумијем и не знам, како је Мијатовић могао написати, да латински записана година МССССIII значи 1434 годину, кад иза четири стотине долазе четир је динице (III) а нема три десетице (XXX) између посљедњег С и прве I. У натпису том, како га је Јастребов приописати значи дакле латински записане године МССССIII годину 1404 а никако 1434.

И г. П. Ровински помиње у поменутој књизи на стр. 428 натпис тај, по ком је Јелена или ти Јела, кћи кнеза Лазара а подружје Ђурђа Страцимировића године 1440 саградила храм Богородици на острву Бес или Бешка, но одмах додаје, да он натписа тога није видео већ да зна за њ из књиге Јастребовљеве, „и по-

тому не считаю себе вѣ правѣ дѣлати какиа либо поправки; но замѣчу, что она (натписъ) противорѣчит общимъ фактамъ: дочь Лазари Елена была с начала за мужемъ за венгерскимъ палатиномъ, а послѣ за Сандаѣмъ Храничемъ; Георгій же Страцимировичъ былъ женатъ на дочери Лазари Деснѣ вдовѣ болгарско-српски Шишмана; а еще была кнѣжна Елена Балши III., и уже никакъ не могла быти дочерью князя Лазари.“ Колико ријечи толико погрешности није истина, да је Јелена кћи кнеза Лазара била за угарскимъ палатиномъ а посље за Сандаѣмъ; и није истина, да је Ђурађ Страцимиров био ожењен кћером кнеза Лазара по имену Деспом или Деспином, удовицом бугарског цара Шишмана; и није ни то истина, да се и жена Балше III звала Јелена. Све то није истина и тако није, да неистину свих тих поставака или ти „факата“ руса Ровинскога не треба данас Србима ни доказивати; и њ у јасномъ господину само просто напоменути, да сувременик Јелене, о којој је овде ријеч, Константин философ, родом из Костенца у Бугарској, који се посље пронаша бугарског царства склонио у српску земљу и живио на двору деспота Стефана Лазаревића, брата Јелениног, и по смрти његовој описао живот његов, у том животу изречено каже: „си бо арбанашки господин, Гюргъ име имену, поцѣлъ бѣше Еленоу сестроу њего (Стефана) вѣ женоу, от нѣси же роди сына Балшоу“ (III). в. Гласник књ. 42 стр. 280.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
REPUBLIKE SRBIJE
BEOGRAD

Али су у погледу натписа тога друго нешто и Мијатовић и Ровински напоменути могли, а на име то, што се у натпису каже, да је црквицу на Бешци сазидала Јела, кћи кнеза Лазара а жена *Ђурђа Страцимировића* год. 1440, ако у словенски записаној години нема погрешке, или пак године 1434, ако напомена Мијатовићева има мјеста, јер године 1434 та Јелена, кћи кнеза Лазара није била подружје *Ђурђа Страцимировића*, зетског господина, већ *Сандаља Хранића* великог војводе русага босанскога, који се преставио 1435 год.; а неznam ни то, како се иста Јелена године 1440, ако је то јест те године грађена поменута црквица и ударен онај натпис, у том натпису могла назвати „подружје Ђ. Ср., кад је тај Ђ. Ср., први муж Јеленин умро још 1404 и она се после око г. 1413 преудала и дошла у кућу поменутог великог војводе босанскога *Сандаља Хранића*?

Горе сам већ напоменуо, да катински записана година 6948=1440 г. се даје годину 1404 и с том би се само годином могло сложити оно у натпису „Јели, подружје Ђ. Страцимировића,“ јер те године могла је Јелена још за живота мужа свога подићи црквицу на бешкој Горици. Но шта би онда са годином по српском начину написаном 6948=1440 г. и да ли се може тој години 1440 поставити по латинском начину записана година 1404.?

Дуго сам се мучио и баш сам се намучио с тим годинама у натпису на црквици бешке Горице, но мучио сам се занаго — и на посљетку а од веље муке писао сам у Црму Гору и молио сам Дра Лазара Томановића на Цетињу, да ми, ако само може, пошаље тачан снимак тога натписа. Исти господин био је тако љубазан те ми је одговорио под 11 априла 1890 г., да је Др П. Миљанић одио скоро у Скадар и свраћао се на Бешку, одакле је донио тачно преписану годину с натписа бешке црквике Шиљући им препис тај у једно је напоменуо

Др. Томановић „да се из преписа тога види, да је Јастребов добро прочитао годину, али — шта али? Али продужује Доктор — али обраћам вашу пажњу на оне нуле и јединице изнад римскога милезима: ту су шест нула и три јединице; ми се нијесмо могли домислити, што значе; особито она шеста нула, што стоји између СССС и 2 2 2¹⁾ дала нам је мислити, дочим изнад 2 2 2 стоје три јединице.“ Оне нуле изнад МСССС значе ваљда крајње слово од Milesimo, Centesimo Centesimo и тако још двапут — а она шеста нула, права је нула и не значи ништа. Ну шта ја оно 2 2 2, ако није кратица од четир X-а, то јест XXXX; а оне три јединице изнад те кратице, ако не значе јединице, те да је по томе латински записана година 1443 — онда не знам како је то и немогу се домислити ни ја, да за то и враћам поменути препис године од Дра Миљанића, па радите с њим шта знате; и мени сада не остаје друго што, већ да станем и изнад код године 6948=1440. и да кажем, да је Јелена, кћи кнеза Лазара и прво подружје *Ђурђа Страцимировића Балшића*, а после кућница војводе *Сандаља* саздала на острвињу (Горица,) доцније прозваном Бешка Горица храм Богородици год. 1440 можда с намјеном, да у тој црквици легне по смрти својој, да јој ту буде гроб, и да је плоча с поменутим натписом после смрти њене, дакле да кажемо 1443 постављена и узидана од оних, којих се она пишући године 1442 свој тестамент сјетила и које је поменула у тестаменту свом. И Зећани волили су поменути у натпису резаном године 1443 првог мужа Јелениног, *Ђурђа Страцимировог Балшића*, свога негда зетског господина него ли *Сандаља Хранића*, вел. војводу краљевства Босанског који и онако поменуте године није био у животу. А разлика између године по српском и године по латинском начи-

1) Ови су знакови свукуд превучени сличнијем знаком ∞, али наша штампарија није могла по само овако штампати. Ур.

ну написане, која износи три године може се изјаснити тим, што је године 1440 саздана црква, а године 1443 метнута плоча с натписом те године урезаним од мајстора латинске вјере.

Поменуо сам тестамент Јелене, кћери светопочившег Кнеза Лазара, који је она написала у Горичанима, мјесту у Зети дне 25. Новембра 1442 г. руком духовнога јој оца, старца *Никандра* јерусалимца који је живио у манастиру св. Николе на Врањини, и у том тестаменту помиње Јелена војводу или воју Степана, потоњег херцега Степана, сина свога без грјеха (а била му је стрина и уједно баба госпођи Степановој, Јелени војводици, кћери сина њеног Балше III.) и његову кћерицу, унуку своју Јелену и дјецу њихову а своје праунуке Владислава и Влатка и господичну Катарину потоњу краљицу босанску; и Тодору своју унуку и духовника свога поменутог већ старца јерусалимског Никандра, и другог калуђера врањинскога Јована и цркви св. Стефана и кућну своју чељад — у којима завјештала и оставила по нешто од својих адиђара и свога блага; али казујући она у старости својој (а могло јој је бити тада преко 70 годна од рођења) своју посљедњу вољу највише је мислила на своје цркве и задужбине, а наиме на цркву св. Ђурђа у Горици и *на нову цркву пресветеј Богородици такође у Горици* („што сам учинила ја пресветеј богородици мой гроб.“)

Како је о обе те цркве у Горици мислио и гдје их је тражио покојни Даничић, сазнаћеш ако прочиташ у његову речнику из књижевних старина написано под „Горица;“ и шта о њима вели Ч. Мијатовић наћи ћеш у Отабини, књ. IX. на поменутом већ мјесту; а ја ћу да ти само у кратко напоменем и кажем, да по моме скромном мишљењу та *нова црква богородичина у Горици*, коју помиње Јелена у тестаменту као мјесто, гдје ће она лећи по смрти, да је то ова богородичина црква на бешкој Горици у блату свадарском, на ком оточићу, близу ове богородичине цркве виде

се, — као што напомиње Јастребов на поменутом мјесту — развалине друге велике цркве, али баше икаквога натписа, — а те развалине биће можда од оне цркве св. Ђурђа, коју Јелена такође помиње у свом тестаменту.

Ја то кратко напоменух и рекох, да ме тим слободније и безазорније могу напасти па и побити свиколици црногорски и зећански писци и књижевници, који држе и мисле, да црква богородичина, коју помиње Јелена у свом тестаменту од 25 нов. 1442 г. није она мала црква на острвцу „Бешка Горица“ званом, са које је онај натпис покојни Јастребов објелоданио, већ да је то друга нека црква у другој Горици, као на прилику она црква Горица, која се помиње у пјесми с овим почетком:

„Тиман-паша од Скадра бијела
Он сазива од крајине турке
Крече се блату широкоме
Крече се селу Голубовцу
„Доде дође до цркве Горице —
„О Горице до воде Бобуча —

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

„Ал' је наша чадор разалео
„Иако Горицу код бијеле цркве
„Иако метом ситну књигу нише
„То је посл' сањигу у Пидере
„А на име попу Ђетковићу

(в. пјеванија Црногорска и Херцеговачка сабрана Ч. Ч. Ц. Лајпциг 1837 стр. 142 и 143.)

И у другој пјесми:

„Ема што је силе у турака,
„Све је ето на Дољане равне
„На Дољане више Подгорице.

„У много је сила притиснула
„Од горице те до Подгорице
„Од Мораче до воде Рибнице.

(в. у истој књизи стр. 74.)

И знај драги Црногорче и стари Зећанине! ако ти побидијеш просту тврдњу моју те докажеш да богородичина црква, на бешкој Горици коју је сазидала Јела, кћи светопочившег кнеза Лазара а подружије господина и господара негда ваишег, Ђурђа Срацимирова Балшића, године 1440, није она богородичина црква у Горици коју та иста Јела у свом тестаменту од г. 1442 као нову своју задужбину помиње — ја изгубити нећу ништа, а

сви ћемо добити у толико, у колико ћемо од јако утврдо знати, гдје је била црква та нова, коју је Јелена, кћи кнеза Лазара подигла и коју она у тестаменту свом толико помиње.

Па сад на ноге млади Црногорци и хитри Зећани! окушајте снагу своју и на том пољу широком.¹⁾

в.) Старчева Горица.

Војвода Божидар Вуковић, родом из Подгорице у Зети, који је дошао у Млетке и у Млецима устројио штампарију за штампање црквених књига за Србе а од честа и за Бугаре, те је од године 1519 до смрти своје издао на свијет више таквих књига, представио се тамо године 1540 и тијело његово би, — као што каже син и наследник његов виценцо у познатој епистоли управљеној „поштованим оцем патријархом, Архиепископом, бискупом, калојером и осталим редовницима, а тако исто бискупом, епископом и краљем Македоније, Црнорвије, Босне и сријемске земље и осталим кнезов хришћанским великим и малим и језика тога књижником, као браћи, господи и земљаком својим с молбом, да му то шаљу ако нађу старе књиге писане од српске земље, да их штампа на спомен старих а хвалу Христову“ — а приоштенују у псалтиру, штампаном год. 1546 — према изјављеној на самрти жељи његовој, однесено с великим трошком на његову баштину и покопано „у цркви старче горица при изезришту ош Шквшари“ (в. Летопис М. С. за год 1828, књ. 14 стр. 26; Arkiv za ročjest jugoslovensku, књ. I. 137; Караџева. Опис славноруских књиг напечатаних том I. 1883 стр. 107; Годишњице књ. IX 205 и Красића „Манастир Љепавина, 1889 стр. 76.).

О манастиру на острву „Старчева Горица“ или „Старчево,“ незнам што рећи, но само напоменути да се

у српско-далмат. магазину за г. 1864 на стр 174. помиње Тетрованђелије, стари рукопис са записом: „сје евангелије старчеве горице,“ и да се у Споменику Ш. српске кр. Академије помиње на стр. 211 на крају неки пролог, у ком има запис, гдје се каже, да је пролог тај списан „оу Горици светог старца Макарија вь днѣ благочестиваго господина Гоурга Балшића“.

И из тога записа потоњег, могао би брате и побрате у Црној Гори, ако си добро расположен, са мном изводити и извести:

Прво, да је *Старчева Горица* или Старчево прозвано тако по том светом старцу Макарију, који се ваљда у тој Горици „ва време оно“, и свакако прије времена и дана благочастивога господина Ђурђа Балшића, изградио и посветио, или да је тај старца Макарије тај манастир на Горици тој основао;

Друго, да је тај Ђурађ Балшић, који се у запису том помиње био Ђурађ Балшић, који је господовао у Зети и зетском приморју најприје заједно са старијим својим братом Срацимиром и с млађим Балшом (П.), а кад се Срацимир године 1373 представио, сам до г. 1379 — а не синовац његов а син Срацимиров, Ђурађ (П), који се обично писао и називо Ђурађ Срацимировић, и који је одпочео господовати после смрти стрица свога Балше П године 1385 и био зет кнезу Лазару.

А ако си љупки брате у Црнојзи Гори или на ком другом крају и о крајку простране Душаније нешто зло расположен те ти се неће, да из поменутог записа изведеш оно, што ја грешник изводим, а наине нећеш да признаш и не даш, да се Старчева Горица прозвала тако по оном светом старцу Макарију, већ по другом неком старцу и старини, који се није звао Макарије већ друкчије, и да поменуто књига пролога није списана у дане првога Ђурђа Балшића већ баш за владе синовца његова другогга Ђурђа (Срацимирова) Балшића, а теби

1) Вриједно би било, да неки, из нашијех Свештеника или Учитеља, вијерно пропитају све што се зна о овим црквицама, на да објелодане у „Просвјети.“ Уред.

просто било то и тако друго што изводити из оног записа, јер си човјек слободан и сам свој па можеш на своју руку мислити и домишљати се о том. Теби просто да је мислити друкчије, али не замјери ни мени што сам исказао своју. *Hanc veniam damus petimusque vicissim!*

Али из оног помена Божидарова сина винценца се бар може и мора извести, да манастир и црква на Старчевој горици године 1440 није била пуста већ да је појала; но даљу њену судбину у XVI вијеку „Бог вјест“ а ја убожац не знам.

г.) Морачник.

О манастиру Морачнику на острву истога имена у скадарском језеру има само један писмени споменик, а наиме повеља или ти запис посљедњег господина Зете из куће Балшића, *Балше III. Ђурђевића* од 25 јуна год. 6925

1417 инд. 10-ог, којом он приложи *пречистиој у Морачнику* једно гувно соли. Дучић у Гласнику (књ. XXVII. стр. 190) и Ровински у „Черногорія“ на стр. 433. приопштише само одломке од те повеље; а да ли је ко повељу ту у цјелини гдје издао на свијет и то гачно — јер нетачна издања старих листина и записа, каква су већином дијелом г. Ф. Радичевића ја и не спомињем — ја не знам. Из онога листа, што је Дучић саопштио, дознамо, да је повељу ту писао *дијак Балшин Деско*, а то је исти онај *Sapzelier Descho*, који је писао у Будви дне 20 дец. 1413 г. лист, којим исти Балша Ђурђевић основа манастир св. Николе у прасквици у Паштровићима (в. у Споменику XI срп. кр. Академије стр. 67) а у спису у Ровинскога помену се два зетска митрополита, *Петар Дескије* и по њему *Давид* за господина Балше III. (1404—1421.)

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
ОПИС МАНАСТИРА МОРАЧЕ
CRNOJEVIĆ

Са његовим припадностима.

Пише Андрија Јовићевић, учитељ.

(Свршетак.)

О зидању овог манастира остало је у народу предање: Кад је дошао св. Краљ (Они тако називају Стевана Вуканова Немањића) у Морачу, нашао је ту само браство Даниловиће, којих и данас има, те их упитао, ће би нашао згодно мјесто, да озиде манастир. Они му покажу за ово мјесто, говорећи: ту сваку вече гледамо свијећу, ће гори на једном крушковом пању, а мјесто је врло лијепо. Стеван их послушао, дошао на ово мјесто, ће је тада био велики луг, очистио гору и озидо овај манастир, а св. трпезу поставио на оно мјесто, ће је горела свијећа. Неки говоре, да је тада Стеван нашао у лугу „Никољску цркву,“ која се налази узман. огради у јужном углу; али држим да је то предање неосновано, почем се не го-

вори, да је пређе ко за њу знао; а неки говоре, да је најприје Стеван сазидао ову малу црквицу, да се у њој Богу моли, док сврши велику цркву, које се може и вјеровати, почем се је за више времена морала зидати велика црква и почем нема никаква стара натписа, који би што-год казао о основању ове црквице. По народном предању најприје је озидана једна кућа, која се и данас налази управ пред црквеним великим вратима, названа „мађупница,“ ће су се израђивале разне израде, које су биле потребне за манастир, па онда „Никољска црква,“ а иза ове велика црква на оном мјесту, ће је горела сваку ноћ свијећа. За грађење оволиког здања требало је доста радника, а почем је више времена грађено, то је

морала бити саграђена и још која кућа за становање им; али ако је какве год још грађено, о томе се не зна, нити од њих има трага, почем су ове остале у доцнијем времену грађене.

У ман. оградѣ с југа велике цркве налази се „Никољска Црква,“ посвећена св. Николи, којој износи дужина 4.92 м. а толико и ширина. Кад је опустошена и покварена велика црква навалом непријатеља, тада је и ова мала црквица била опустошена и изображења покварена, те је све тако стајала до 1639 г., а тада је обновљена, т. ј. украшена трудом игумана Антонија за вријеме Паисеја патријарха и Логина митрополита, као што свједочи и натпис, који се налази више врати унутра: + изволенѣм оца и поспѣшенѣм сина и совршенѣм святаго духа. пописа се храм сѣи святаго архіереа христова николи. трудом и подвигом игумана кирѣ антоніа іермонаха сѣ. обачами. и учасише іакоже достојно и славно божаставнеи службѣ. за нѣ главнѣиотъ съдание іеи бити прѣжде велике цркви, и по нашастви иноезичнѣихъ бѣе порушена даже до врѣменѣ сего. и паки христовоу благодатію въ своіе благолепѣ облѣче се. тогда правешу кир паисею патриарху. при логине митрополите. въ лѣто. ++ѧ.ѣ.м.и (7148) от рождества христова. ++ѧ.х.ѧ.р. (1639) солнцу. и. (8) лунѣ. д. (4).

Висина ове црквице износи око 6 метара, а како свод, тако и сви остали зидови грађени су од обичног камена. Зидови су врло дебели, а улазна западна врата висока до 2 м. Унутра су сви зидови, као и свод, изображени светим ликовима. За вријеме посљедњег рата држана је у њој чебана, а посље рата 1881 г. поновљена је, т. ј. начињен је иконостас, који је састављен од двије главне иконе, са распетијем на врху без ликова, као и троје двери. Олтар узима управ половину од црквене дужине а узвишен је за један степен од црквеног подножја. Оба дијела црквена попођена су са штицама, а

сва црква покривена каменим плочама. Подножје црквено увалено је у земљу готово 0.50 м., а била је та уваленост и већа, док се је поновила свршетком потоњег рата.

На улаз у цркву с десне стране врати насликан је св. Симеон и св. Сава а с лијева цар Константин и царица Јелена, ње држе међу се крст; јужним зидом светитељи у великом облику а сјеверним св. Никола приводи краља Стефана са сликом овог манастира у руци к св. Богородици, више којег се налази овај натпис: + въ христа бога благовѣрны Крали и господинѣ. стефанѣ, синѣ великаго кнеза вълкана вълнукъ святаго симеона неманиѣ хтиторѣ святаго мѣста сего.

Над олтаром при своду изображен је Бог, а над црквом Христос, испод тога около цијело житије св. Николе, почињући од рођења па до његовог успенија, па и посље успенија његова чудеса, као: рођење привођење у училиште, поставља се за једна, па за свештеника, за архијерејског, даје алато кријући убогом, јавља се цару Константину, да раздријепи невина три мужа, који у тавници горко плачу, избавља три мужа од гола мача, избавља Димитрија на мору, спасује лађу на мору, сјече дрво под бјесом, избавља Василија сина Агрикова, даје очи Стефану краљу Дечанском и Успеније св. Николе. Испод свега тога светитељи сликани до појаса са крстовима у руци. Олтар је украшен са великим јерархијама, архијерејскоима и епископима. Св. трпеза се налази у зиду у виду полукруга, тако исто жртвеник и мјесто за ђаконик.

Пред овом црквом била је мала припрата приграђена, која је заузимала висном висину цркве, а познаје се и данас, докле је била њена дужина; с тога је био цио предњи зид с поља измолван и украшен светитељима, који се и данас по мало разазнају, а био је више самх врата с поља и натпис, од којег се врло мало по ње-којем слову траг познаје, али се не да никако прочитати. С временом ће

IGUMANA KIRJA ANTONIJA IERMONAHA S. OBACHAMI. I UCHASISHE IAKOJE DOSTOJNO I SLAVNO BOZHASTAVNEI SLUZHBE. ZA NE GLAVNEIOT SVDANIE IEI BITI PRJEDJE VELIKE CERKVI, I PO NASHASTVI INOEZICHNIHX BEE PORUSHENA DAJE DO VRJEMENI SEGO. I PAKI HRISTOVOU BLAGODATIJU V SVOIJE BLAGOLEPIJE OBLIČHE SE. TOGDA PRAVESHU KIR PAISEJU PATRIARHU. PRI LOGINE MITROPOLITE. V LJETO. ++G.Č.M.I (7148) OT ROZHDESTVA HRISTOVA. ++G.X.G.R. (1639) SOLNCU. I. (8) LUNJE. D. (4).

и овај остатак од ликова угинути. У овој се црквици и данас служи на дан св. Николе (6 Дец.), коме је овај храм посвећен.

Кад је Стеван Немањић сазидао овај манастир, није га оставио без непокретних добара, него је закупио ближњу околину, и то учинио, као манастирску својину; а догађало се, да су поједини људи и прилагали по ње што цркви, те се тијем умножавало ман. имање, које се давало, а даје се и данас под „аренду.“ До скоро овај приход са земаља примали су настојатељи овог манастира, који су тијем савјесно располагали, поправљајући цркву, градећи куће око цркве, градећи бедем и др. Све ове ман. куће ограђене су скоро, осим „мађупнице.“

Што није заузето кућама око овог манастира, туда је ограђен врло високи бедем, на којем су с југа и са сјевера велика врата. Бедем, као и све остале куће, грађен од великог камена. С југа највише велика кућа са великим пространим доксом на каменим ступцима, те се на доксаму налазе црквена звона. У овој је кући живио покојни и заслужни Архимандрит Димитрије Радојевић, родом из Јасенове у Морачи, који је доста привриједио овом манастиру, и овој нахији као: саградио је неколике од ових кућа, саградио цркву у Горњој Морачи, саградио мост на ријеци Морачи под манастиром, као што свједочи натпис на плочи, која се налази на ледини код моста, али је један ћош од ње сломио, те се је једва дало прочитати, а гласи овако: + + 1842 † си мостъ сагрди архимандритъ димитрие игуманъ морачки родом Ясеноваць са своєю братиєю су ермонахомъ никодимомъ и симеоном и стаде арча † 4 (1000) талиера мца агута.

Као што се из овога види, помоћници су му били при грађењу овог моста калуђери: Никодим Ђурђић и Симеон Дамјановић, а стао је свега трошка 1000 талијера (2000 фиор.). Грађен је 1843 г. И ако је Димитри-

је све ово градио трошком ман. добра, опет му се има с пуним правом благодарити, јер су и први настојници руковали овим имањем, па су врло мало, а многи ни мало, користили овој светој обитељи. Димитрије је био, као пастир духовни и као вођа јунака у вријеме рата и пограничних зађевица. Никаква важна посла није се вршило, што се нијесу окупљали главари код њега, те искали у њега савјет. Он је био будан пастир свога стада, храбар јунак, ње се крв лила за род свој, а при том снажан и висока стаса, да је ријетко таквих данас наћи.

У овој кући, ње је стајао Димитрије назван у старој Црној Гори „Морачки,“ стајао је Архимандрит Дечански пок. Рафајило до саме смрти. До ове куће је стан за калуђера и свјетарију му са малим доксом, и велика кућа, која служи, да се у њој за вријеме непогодних времена склони народ, који се купи о свечаностима. На сјеверу велике цркве налази се кућа стара, названа „Горњој Морачи“ великим доксом на каменим ступцима. Ова кућа служи сад за стан учитељски, а има у њој још много непоправљеног простора. Од ове куће до близу велике цркве оградио је подужу кућу на два спрата са избоом са сводовима Димитрије „Морачки,“ коју је поправио и уредио данашњи Митрополит Црногорски Митрофан за вријеме свог бављења у овом Манастиру. Доњи спрат ове куће служи за обучавање шк. младежи, а горњи за квартир знатним странцима и гостима. Све ове куће покривене су каменим плочама, а грађене су по старом укусу, изузимајући кућу за школу и странце, а мало је пољепша и кућа за стан калуђерски.

Овај манастир има својих непокретних добара не само у близини својој, него у Ровцима и горњој Морачи. Сва добра манастирска ограничена су у натпису, који се налази у вратима „Никольске цркве,“ с југа. Тај натпис гласи овако: + Боже въ име твое нека се зна церковнаа мѣћа

съ морачкіемъ сели около црквѣ. из дно гръли и заградацъ на прагъ над пръпорицоу оу бриегъ оу зльско, брьдо оу воду на дно скока оу кършъ выше макаріеваче. страномъ право у плочу на врѣхъ бурицаа. право низа бриегъ оу воду на дно китошевине оу плочу на врѣхъ никонѣвца оуправо у прѣсьльце на брьду путемъ изнадъ црѣннин оу воду на дно сеоца право страномъ у прѣтчьско брьдо. оу пѣкъ выше воича оу крѣковъ виноградъ право у водишицу оу мили оу багринь слаць оу виноградаць оу іеєв крѣшь. оу градину посрѣд ораша оу велики крѣш. на дно ивановіехъ врьтла. право прѣко гладіи оу врѣхъ барѣ. паки потокомъ иза чвилаць оу рієку оу вчелноу. паки низ воду низъ морачу оу гръло мѣѣа: и паки да се зна црѣковнаа земля оу горнои морачи. оба поля и доніе и горніе и заградацъ и на рѣть блатица риѣина нива границе дн брьда и равни свѣ, и црѣмтица . и паки да се зна на ліешноу, црѣковнаа земля. поле свѣ и запрѣвѣнѣ. Паки што је изваніе земље оу постѣдїе врьме, прикуплено, прогуменъ стефанъ приложи землю оу серьгоцу а другіхъ людїи куписмо. и люботиѣе куписмо у свѣе равнина: тогда правѣщцу кир паисею патриарху прѣстоломъ вьсе срьбське земли. и митрополїту херцеговскомъ кир логиноу и кир паисею митрополїту будимланском. и святаго мѣста сего ігумену кир антонїю іермонаху. свѣтлѣши же патриархъ св. митрополїти и ігуменомъ и съборомъ святаго манастира. вьси съборно рѣше аще кто обрещеть се ігуменъ или проігуменъ или любо кто продати или премениты. или отнимиты, от сїихъ выше реченнихъ баціинъ такови иматъ судъ себе створити и съ првими законопрѣступници причитити се. о вше реченнихъ баціинахъ тако и господствующимъ речено быс. по сїихъ же съ священни съборъ завѣща тако быти в лѣто ++д.р.м.й. (7148) а от рождества Христова ++д.р.л.θ: (1639) кругъ солдцу љ (8) дунѣ д̄ (4).¹⁾

1) Овај је натпис писан, кад и онај први у Никољској цркви, т. ј. 7148 г. од ст. св. а

На југу од манастира налази се црквени шљивљак, а један се шљивљак налази и под манастиром одма выше р. Мораче. Иза олтара налази се гробље, ње се копају свештенослужитељи овог манастира, а на сјеверу цркве изван порте налази се гробље ње се копају сиромашни странци, који овђе умру; а ко би платио што-год цркви, могао би се закопати и у свештенничком гробљу. Свуда около манастирских здања посађене су разне воћке, као: трешње, јабуке, крушке, шљиве и др. а има и неколико коријена винове лозе, али слабо успијева, т. ј. не може добро плод сазрети. У Морачкој нахији у жупнијим мјестима има доста винове лозе, која доста добро и рађа; вино је од ње врло слабо, те обично га и не употребљавају, него пеку винову ракију. Врело манастира налази се ваљаница (в. р. р. сница, које раде водом од манастира оу Врела.²⁾

Ово Врело извире са сјеверозапада изнад самог манастира из врела Св. Стејана, тече западном страном манастира, а изврела Св. Стејана и ниже јужних градских врати један дио воде иде испод Никољске цркве, те скаче и окреће ваљаницу и воденицу, а један дио иде јужно и пада са „Свети-горе“ (бријег над Морачом) у р. Морачу, и чини водопад око 50 м. висине. Ово је Врело од р. Ибриштице, која понире у Ровцима, те један сат пута тече испод земље, па овђе извире у више извора. Један дио ове воде проведен је иза ман. кућа кроз исте куће к истоку, те извире унутра у порти кроз коритасто дрво, које је узвишено више од метра над земљом, те се употребљава за пиће. Ова је вода врло здрава. С њом се топи јужни и источни шљивљак, те рађа обилату траву.

1639 од рођења Христова. У овим натписима мора бити погрешна прва од ств. свијета или друга од рођ. Христова година, јер се не слажу; почем 7148 г. од ств. свијета одговара 1640 г. од Христа, а 1639 г. од Христа одговара 7147 г. од ств. свијета, али ко ће знати?¹⁴

А. Ј.

2) Врело се назива, што у близини више извора извире. А. Ј.

Надаље с југа и са сјевера про-стиру се подуже луке, са истока оба-ла р. Мораче, која је над њом узви-шена преко 40 м., а са запада се издижу над манастирским кућама ви-соке, врлетне и неприступачне стије-не, испод којих тече споменуто врело.

У овој нахији није било никакве цркве до скоро, осим неколике ћелије, као у Поповој њиви и Рајичевинама, али од њих данас нема трага, него су разорене и уништене; а скоро је са-грађена црква у горњој Морачи и Колашину. Али и сад доња Морача нема друге богомоље, осим ове, ће се купи сав народ из овог племена. Но-веће свечаности, о којима се купи овђе народ, јесу: Никољ-дан (6 Дец.), задушна субота, Уекре, Спасов-дан, Тројичин-дан, Неђеља светих, Петров-дан, али највећи скуп бива о Вели-кој Госпођи (15 Августа) сваке год-не, коме је дану храм посвећен. Тога се дана купи у њему народ са окол-них крајева ове нахије, Васојевићке, Реч-ке и Никшићке, као на оно мјесто, ће је вагда тамошњем народу било уточиште, ће су Бога молили и у

најбурнијим, најопаснијим и најтежим временима, а Он њима помагао и ви-ше пута их избављао од непријатељ-ске руке и њихових страшних напа-даја, зулума и варварског јарма, који су чешће пута покушавали с војском на Морачу у намјери, да је потчине себи, али су се готово вагда грдни повраћали, бјежећи „главом без обзи-ра,“ и запамтили, како су дочекани на Морачу од њених храбрих синова који, не жалећи живота свога за свој род, поквасише своје поносне горе више пута турском и својом крвљу, као што и ове изреке свједоче, које су проистекле и из самих турских уста, који су ударили с војском на њу, као:

Па се куне Турчин на Погачу (мјесто),
Да већ неће с војском на Морачу! —

Морача је турска „мора,“ — и
Далеко је саћи низ Морачу,
Ње је тешко изаћ' уа Ервачу (мјесто)

и још доста таквих, које карактери-зује страх турски од Мораче, и у исто-вјеме јунаштво.

IV. Д И О.

З А Н А Р О Д Н О Б Л А Г О.

П Р И П О В И Ј Е Т К Е.

Приближежно Мирал Р. Ђукић Васојевић

Мртви избави живога.

Имао један човјек једнога сина' и дадне му 100 гроша, да иде у трго-вину и једну јабуку, па га научи овако: — „Даћеш ову јабуку, спне, ономе што би ти мило било, да си шњим ортак, и то: да је он разреже; па ако ти дадне праву половину од ње, онда се шњим и уортачи те тргујте заједно, и бити ће ти шњим трговина срећна, јер неће лукаво радит спрам тебе; а ако ти дадне мање но поду:

немој с таквим посла имати.“ — Син му пође с парама и с јабуком. Кад дође на једно гробље, ту нађе турке ће раскопавају један гроб, — па их запита: „Што то чините?“ — Они му рекоше: — „Дужан ни је ови Влах био сто гроша на му гроб раскопавамо да му барем кости претучемо, — пошто му немамо што узети за њих.“ — А оцо момче рече им: „Би ли што по-могло да му тај гроб не раскопавате?“ — А они рекоше: „„Би, да има ко

дат сто гроша: не би смо му гроб разкопавали.“ — Он извади из џепа, те им даде сто гроша. — Они онда гроб не разкопаваше, но пригрнуше и оно те бјеху разкопали. Он, пошто даде оне сто гроша, нема шчим одит у трговину: но се опет врене к оцу; — Отац га запита: „Ђе си био сине?“ — Он каже: — „У путу нађо турке ђе једноме Србину разкопавају гроб за дуг, и то, за сто гроша. Ја њима дадох оне сто гроша, што си ми ти дао — само да му гроб не разкопају; и они оставише гроб.“ — Тада му отац дадне још сто гроша, и рече му да ради, као што га је пређе научио. Онај син, пошто прими паре из оца, опет пође у трговину. У путу срете једног човјека са сиједом брадом до паса. Старац га запита: „Ђе идеш?“ — а он му рече: „У трговину.“ — Они му старац рече: „Би ли мене примно, да идемо, заједно?“ — Момче му одговори: „Незнам, а јако ми се говат?“ — Па извади јабучку, те му даде старцу и рече му: „Узми те разрежи, да изијемо.“ — Старац одреза јабучку по поли: па једну половину даде ономе момчету, те изједе. Затим до мало, дане му и другу полу.... Оно момче рече: Благо мене! са оввијем ђу добро трговати и право; и крену, да иду у трговину. — И трговаше неколико времена добро. У томе дођу у један град код царске престолнице; и ту бјеше ђевојка царева. И ко је ноћ код те ђевојке законачио: свак је мртав осавнуо; а цар је њу давао томе за жену: ко би код ње законачио — па би жив осавануо. Они старац рече ђетету: „Ајде да коначимо ноћас код ње да'ко Бог дадне да сјутра осаванемо живи!“ — Оно момче на то пристане и пођу, те законаче код ђевојке царева. — Оно је момче у један мах заспало; а исто и ђевојка: загрљени оба; а старац није заспивао, но држао ножић у руке код њиних глава. — У један вакат изиде из уста оне ђевојке змија и кренула оно момче да удави; а старац одма ножићем пресејече јој главу. — Трупина од змије опет утече у ђевојку унутра; а

он јој мртву главу узе, и тако није старац до у јутру заспивао. Кад дан освану, цар мислећи да је оно момче мртво, посла слуге да га из камаре избаче. Кад слуге у камару; али он жив. — Они потрчу и цару кажу да је живо момче код ђевојке. — Цар пође и види и дадне му ону ђевојку за жену, — пошто се он једини нашао, те је жив остао; и дадне му још доста пара: те он крене да иде са старцем дома. Кад су дошли на оно гробље, ђе је он одкупио оне кости да се не прекопају, — ту старац стане и рече ономе момчету: — „Е сад је вријеме да дијелимо благо.“ — „Момче рече: „Ево тебе благо цијело, а мене само дај ђевојку.“ — Старац рече: „Нећемо но да је дијелимо по поли.“ — Момче је кумило и молило али залуду. Старац не пристаје но оће, да дијели то што не би ђара. — Тада пристаде момче да је дијеле; и старац рече му: „Држи за једну руку, а ја ђу за другу.“ — Старац тако и учињеше. — Вевојка се препале; а старац заману ножем да је разреже. — Вевојка клону главом и каше кад ће ју нож ударити; а старац виче: „Држ боље!“... па заграјао: „Држ! држ!“... У томе страху ђевојци изиде из грла она мртва змија на земљу: — Старац кад виђе рече момчету: „Пушти је сад!“ — па онда момчету рече: „Ето ти ђевојка и ето ти благо“ а ја сам они, што си моје кости одкупио да ми се не прекопају.“ — И оно момче пође код оца и поведе шћер цареву и благо велико понесе. —

Гробник и човјек. I)

Неки човјек имао три сина. — Живјели су у сиромашном стању тако, да су се једва кором хлеба исхрањивали; али најстарији син предомисли се, да иде у свијет, па зато замоли оца, да му какогод мало трошка набави. — Отац сде у комшије и позајми тридесет гроша и три јабучке; па даде сину и рече му: „Иди, и с

1) Доносимо је, као варијант предњој; или као што Вук каже: То исто али мало другачије.

ким се упутиш, када ћете огладњети, дадни оном другу једну јабуку, нек је подијели; ако ти даде виши дио од јабуке, ти с њиме иди, а ако ти мањи дио даде, него њему, ти с њим немој ходити.“ — Сада се он упути с пекаквим човјеком и тако ходише неколико сахаги; а кад огладне рече онај човјек: „Вала сам огладнио.“ — А онај, што има јабуку, рече: „Ја имам једну јабуку,“ — и даде му је, да је подијели; те онај друг, даде њему мањи дио од јабуке. Тада он рече: „Ја с тобом нећу, да сам друг,“ — па отиде на другу страну, и упути се с другијем човјеком. — Идући рече онај човјек: „Што сам огладнио!“ — а он му рече: „Ја имам једну јабуку, да изијемо;“ — и дадне му је, да је подијели. Овај остави себи више, на што он и њему рече: „Ја с тобом нећу, да идем у добитак;“ — па се одвоји и од њега. Путујући пређе поред неког гробља: кад један човјек бије једним маљем један гроб, а он му рече: „Што то чиниш, човјече?“ — на што му овај одговори: „Остао ми је дужан 37 гроша, па га сад бијем еда би ми их дао.“ — А он рече: „Оли се ти арнисати, да ти ја даднем 30 гр.,?“ — а он му рече: „Ја хоћу, само ко био, да ми их дадне.“ — „Ја ћу кабулити,“ (пристати) — и дадне му 30 гр., па отиде другим путем. — Кад напријед, — на крај гробља, — нађе човјека и рече му: „Хоћеш ли, да идемо заједно у добитак;“ — а он му рече: „Ја хоћу.“ — Идући путем, онај човјек рече: „Ја сам огладнио;“ — а он му рече: „Ја имам једну јабуку, да је подијелимо;“ — на што други рече: „Дај ми је да је подијелим;“ — и он му је даде те је поди-

јели; па остави себи мање и то само једну четвртину, а њему даде три четвртине; тад му он рече: „Ја ћу с тобом, да идем у свијет.“ —

Кад стигоше у једну земљу, ђе бијаше цар истурио кочије и у кочијама шћер и три товара пара ономе, ко ће ју узети. — Ту ђевојку пређе су узимали још тројица, и кад би с њоме легли; онда би осванули мртви. — Ова се двојица подхватише, да они хоте, да је узму с тијем парама: и узеше је за жену. — Кад су хћели, да лијегају с њоме: они, што је имао јабуке легне код ње; а онај, што му је друг, узме ножице и свијећу, па сједе више главе обоици. Кад је било око поноћи зину царева шћер; а змија помоли, да га изије. Овај ножицама прекине је; и још двије прекине, као да му даде: па осавнуше живи. Цар се од ње збога зачуди. — Ови двојица погодили су, кад су се упутили, да свјетло те добити, право дијеле. Они узеше жену и три товара пара, и заједно се кући. — Кад су били код куће, рече онај што ја имао јабука; „Мени ђевојка, а теби паре;“ — а његов друг рече: „Ми смо погодили све да дијелимо по пола;“ сад ћемо ђевојку да пресијечемо, а паре по пола да подијелимо; него ти држи за једну руку, а ја ћу за једну, да је расијечемо;“ — па ускругисе и замахну, да је посијече; а она стрекну и истури три змије из три пута. — На то гробник рече; „Ето ти паре и ђевојка,“ а он отиде у гроб од куд је и дошао. —

Баца добро у воду, помоћи ће ти. —
Слушај савјете родитељске, па ћеш срегањ бити. —

Приближеио: Симо Р. Мијовић учитељ у Шекулару.

ЖЕНСКЕ НАРОДНЕ ПЈЕСМЕ

Из Славоније.

Приближеио Гавра В. Гојковић.

7.

Расла ми је, Лазо, титра и неранца
Украј двора Лазиног.

На Лазини двори постеља прострта,
Белом ружом засртра.

На постељи седи Лазарева мајка —
 Стара мајка Лазина,
 На крилу јој спава њена мила снајка —
 Вјерна љуба Лазина.
 Отуд трчи Лазо, бич у руци носи,
 Бичем љубу удара
 Сузе рони, Лазо, Лазарева мајка —
 Стара мајка Лазина:
 „Не удри је Лазо; не удри је сине!
 „Љуба нам је уморна,
 „Љуба нам је, Лазо, трудна и уморна,
 „Далек' путе путујућ'.
 „Далеко је, Лазо поље Смедерево,
 „Од куд смо је довели.
 „Још је даље, Лазо, Раваница црква,
 „Ди смо ми вас венчали!“

8.

Извор вода извирала,
 На'вој, на'овој дугој поћи сјајлој! ¹⁾
 Украј воде шаптелија,
 Чувала је Анђелија.
 Отуд иде стар делија:
 „Божју помоћ, Анђелија!
 „Пије ли се текелија!
 „Једе ли се шаптелија!

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE ĐURĐE
 CRNOJEVIĆ
 ЗАГОНЕТКЕ.

(Из босанске Крајине.)

Приближеио С. Беновац посједник у Кључу.

1) Што по граду шеће, правду меће; (*кантар.*)

2) Сједи човјек под плотом, покрио се чокотом; (*Мисирача.*)

3) Озгор тата, одозодо тата, а у сриједи мермер софра; (*пшца*)

4) У нашега Илије, трке мрке димије, и папуче гвоздене, и аљине дрвене; (*коњ.*)

5) Коза тарога на глави јој два рога, на једном ковач кује, а на другом млин меље; (*пржањ и млин.*)

6) Сва кошуља изгоре, а колијер не може; (*кошо.*)

7) Згурено прасе све поље опасе; (*коџа.*)

8) Ја узе перо амберово па омето све Сарајево (*бријач.*)

9) Закла вола на врх бора; сва-

„Љуби ли се Анђелија?

Ал' говори Анђелија:

„Нит' се љуби Анђелија;

„Нит' се једе шаптелија; —

„Ал' се пије текелија!“

9.

Два гонгура сву ноћ препеваше
 Под пендером прошеној девојци.
 Ал' говори прошена девојка:
 „Бога м' вама, два гонгура млада!
 „Ил' сте браћа, или братичићи,
 „Ил' два друга из зелена луга?“
 Ал' говоре два гонгура млада:
 „„Нисмо браћа, нити братичићи,
 „„Већ два друга из зелена луга.
 „„Имали смо и трећег друга,
 „„Ал' је од нас давно одбегнуо,
 „„Ми смо чули, да се оженио,
 „„Па идемо, да сна'у видимо:
 „„Јел' нам снајка кано наша мајка!
 „„Насмо јој шиком огледало.
 „„Наша мајка сунцу одговара,
 „„А мене у краје отпуштава!““

1) Тако уза сваки стих.

ком дадб по ребарце: мени оста цио ко и био; (*главица бијелог лука*)

10) Жути пачићи, у камен скачу; (*кукурузи кад се мељу.*)

11) Крава рикне из Лике, а теле сасне иза Босне; (*треслица и вршено.*)

12) Шта је писато и преписато руком није додијевато? (*пчеле.*)

13) Шта је у кући ново не тесано? (*јаје.*)

14) Око пања два допара; (*уши.*)

15) У кошару вџ уђе, а рози не могоше; (*сврдб.*)

16) Уђе вук у бук, пак изнесе на репу јабук; (*аура.*)

17) Дуг дугоња, дуг до неба дуг му скерлет до кољена; (*дим.*)

18) Пуна љеса проса, нит се просо просипље, нит се љеса осипље; (*небо и звијезде.*)

19) Миш пукће поврх куће; плете гаће; путоваће; (*дим.*)

20) Пушт бразду од цара до краља, ал' не нађо ни вржа ни пања; (*шисмо*)

21) Ја узех гвозден маљ пак ударих у Цариград, изађе царица, пак ухвати; (*кресиво.*)

22) Око граба двадесет и двоје игра; (*јарад.*)

23) Куд голе гугће, туд су гуске гушће; (*лук.*)

14) Зелен дука по потоку кука, зелена му капа по ушима клапа: (*лјешници.*)

25) Липа крвава, лип во, липа сина родише, и унука манита; (*шљиве и ракија.*)

26) Дуго поље немјерено, по њем овце небројене, а пред њима огран чобан, а за њима власен пасен; (*мјесецу и звијезде.*)

СРПСКЕ НАРОДНЕ ПРЕКОРЈЕЧИЦЕ И РАЗНЕ ИЗРЕКЕ.

Приближежио В. Радојевић. — Херцег-Нови. —

(Наставак)

Помело те, к'о Роја у Гручевој улици! — Види „Гл. Црногорца 1889 бр. 48.

Пушти брата, узми свата. — Боље је да узмеш и туђина у сватове мјесто својте, само ако је виђенији.

Памти на коју си пушта, кад се когод пресајече у рвагноту.

Према животу се крв пушта.

У календару „Грлице“: „Према жили“... (1890); у „Просвјети“: треба крв пуштавати на спрам жила (1893.)

Потрагљив-(а), као потрагљива овца. Памет у зановет (отишла). — Рече се за особу вјетрењасту, расијану и т. д.

Пун памети као седло свиле. — У „Бос. Вили“ (1887): Пун си памети као стеља ибришма.

Пињата се повразу руга, а оба су омрчена друга. — У Вука је без „а оба су...“

Питали коња: каква је зоб најгора? — а он одговорио: бобова слама, а за овом празне јасли. — У „Бос. Вили“ (1888): Најгоре су празне јасли; -- у Вука: Боља је и бобова слама, него празне јасли. И у Капетановића имају обје — Вукова и Вилина.

Позборљива¹⁾ мома губи два дома.

Поствени кола лижу, а људи паре давају. — Кад се за каква дуж-

ника вели да је поштен, те да ће платити кад га бог поможе — тако одговори дужилац.

Пала чела ће ће наћи меда. — Поде јеху, кад се когод нада да ће бити ништа код некога, док тамо нема ништа.

Пушти муву под нос, а она ће у нос.

Паде ми образ под очи. — Рече Сива: да га је стид.

Послије боја копљем у долину (или *ледицу*) У Вука:... „у трње.“

Пошао у кума: без ујма (да самеле,) кад у кума и два ујма. — Види у Вука: Благо мени ево мога кума, самљеће ми без ујма.

Рекла *ина сјеници*:²⁾ „велика главо,“ док ова није њој. — У Вука: Ругала се сова сјеници: иди, кучко главата!

2) Ина не знам шта би могло значити, ако не die Ohrenle. Ако је тако, онда би смо имали пет назива за ову врсту тице: сова, ушара, утина, јеина и — ина. — Сјеница је — и у Вука — die meise, а код нас се зове *пџић*, што у Вука нема код ове ријечи. У Вука је *пџић* само die Hausgrille, grillas domesticus, а не и — die Meise. *Пџић* дакле има два значења. — Тако исто у Вукову рјечнику стоји: „*пџић* (у Ц. Г.) *vide царић*,“ док код нас *царић* или *црногорски пџић* зове се „*стријен*,“ што опет у Вука нема код ове ријечи, него је у Вука *стријен* или *стријен* само Weinstein, tartarus, а не и Zauschlürferz (Zaunkönig,) као што је код нас. Тако и *стријен* има два значења. В. Р.

1) Позборљив такође у Вука нема.

Л И С Т А К.

ЦРКВЕНЕ БИЉЕШКЕ.

— **Рукоположен и промјене у парохијама:** — Рукоположен је *Петар Митић* из Роваца у острошкој цркви за дјакона 4 маја, а 5 истога т. год. за свештеника, и одређен за душестаратеља парохије Вељедубочке у Ровцима.

Протојереј и парох Ријечки *Петар Пејовић* стављен је у стање покоја по његовој жељи услед његовога слабога здравља.

Упражњена парохија Ријечка предана је у душестаратељство свештенику *Илији Јовићковићу*.

Парохија *Мешершка* предата је привремено у душестаратељство умировљеноме свештенику *Јовану Стругару*.

— **Приложници:** — Господин *Перо Крецо* из Петровца у Босни приложио је на њивоту светог Василија под Острогом фиорин *ВИБЛИОТЕКА*

Г. Ристо Петров Плијевић из Сарајева приложи један сребрни њивотић у коме се храни причешће на њивоту светог Петра чудотворца Цетињскога храму *BOGDANSKI CRNE GORE ĐURĐE CRNOJEVIĆ* *Рождества пресвете Богородице* у Митрополији Цетињској. Исти *Ристо Илијевић* приложио је на њивоту светог Арсенија у Косијерево фиорина 4 за своје здравље.

Мићо В. Авдаловић алатар из Сарајева, приложио је на њивоту светог Василија у Острогу, једну сребрну и филдеграну израђену позлаћену и бисером украшену скупоцјену руџу за здравље своје и своје породице.

Исти *Авдаловић* приложио је једну доста масивну сребрну кадионицу и с њом један фиорин цркви свете *Текле* на Даниловуграду.

Беспосави шћер *Нанта* Милетина из Пелева Бријега у Братоножићима приложи једно веће канђело од кинезског сребра храму светог оца *Николаја* на Пелев Бријег за своју и својега оца душу.

Андреја Мијанлов Мијановић из

Цуца приложио је један комад земље у вриједности од фиорина 448, и 80 налазећи се у Куенде округу никшићскоме у корнет цркве која би се онамо имала подигнути у славу светог првомученика и Архидјакона *Стефана*.

Јоко Марков Мартиновић из Бајица приложи један крет од кинезског сребра парохијалној цркви светог пророка *Илије* у Косијере за своју и своје супруге Кретиње душу.

Свештеник *Алекса Жуџић* из Млетичка у Дробњацима набавио је за парохијалну цркву светог Великомученика *Георгија* у Шавнике један крет од кинезског сребра, ког приложи *Милан Вуковић* из Добрије Села за душу своме брату *Радовану*.

Општина Годињска набавила је један крет од кинезског сребра храму светог Великомученика *Георгија* у *Водиње*.

Ристо Петровић терзија из Мостара приложи један свилени покровач на њивоту светог Петра Цетињскога у *Мостару*.

Милуша Велића из Буковице у Дробњацима приложи један крет од кинезског сребра храму светог Великомученика *Георгија* у Буковцу за своје здравље.

Обрад Шушић из Дробњака приложи један служебник храму светог Великомученика *Георгија* у Буковци за своју душу.

Гђа *Анастасија Мартиновић* приложи једне златоткане дарце парохијалној цркви светог Јована Крститеља у Баице.

ШКОЛСКЕ БИЉЕШКЕ.

— **Школски испити на Цетињу.** — Као што дознајемо из „Гл. Цр.“ Завршили су се годишњи испити у суботу 11. пр. јуна у женском Институту *Царице Марије*. При тијем испитима био је сјајан општи успјех из наука, и питомице су одма сјутрадан биле отпуштене, да могу ићи својим

домовима за вријеме школскијех празника. Као што пак из поуздана извора дознајемо, ове године, или да се боље изразимо, у течају школске 1894 и 1895 неће се примати никаква нова ученица, не само без плате, но ни за плату; него се је примање одгодило за школску год. 1895 и 96. Тад ће свршити течај наука 14 ученица, па ће се сваколика испразњена мјеста попунити.

Такођер и испити у гимназији завршили су се 26 јунија; а у основним школама (мушкој и женској) на Цетинју, држали су се испити 27. јуна.

— Упуство за годишње испитивање пригорских основних школа. —

18) Име учитеља (дотич. разр.)

И кад је постављен за учитеља:

” ” ” ” привременог?

” ” ” ” сталног?

19) Каква је способност појединог учитеља и да ли је оспособљен за сва четири разреда подједнако?

20) Какво му је владање и држање у школи и изван школе?

Како га поштују у вјесту?

21) Каквог је трудољубија?

22) Поред своје учитељске дужности има ли (учитељ) још какво занимање?

23) Које је науке свршио учитељ и ће?

24) Каквијех има погрјешака у школској настави?

25) Што у настави дотичног учитеља заслужује похвалу?

26) Је ли у школи предавање и учење било више очигледно, разумљиво и занимљиво, или више механично и сухопарно?

При том, јесу ли ђеца упућена, и навикнута како треба правилном мишљењу и расуђивању?

27) Пази ли учитељ, како треба, на образовање ваљаних и честитих карактера код ђеце, и по чему сте најбоље могли виђети: да пази или да не пази? —

28) Како је учитељ казнивао ђецу и зашто, и да ли је то код њега често бивало?

Је ли их ударао по глави, скубао за косу и за уши, тукао и т. д.?

Је ли учитељ ваљано пазио, да се сама ђеца између себе не свађају и не туку?

29) Ђе је, или код кога је учитељ на квартиру?

30) Како је учитељ посјеђавао школу и колико је пута изостао од школе?

Колика је пута изостао од цркве?

31) у каквом се стању налазе школеки протоколи:

а) Дневни

б) Годишњи,

в) Од кореспонденције,

г) Школски летопис,

д) Инветар од свије школскијех ствари,

е) Од прихода и расхода школског?

Приједба: Све ове протоколе добро изгледају и са својим приједбама подишите (свјетлом.) Оцјену школ. усјеха, за свакијех разлога, немојте подишевати у протоколу. —

32) Колико је било ове шк. године: Прихода?

Колико је било ове шк. године: Расхода?

И је ли брижљиво и цјелисходно учињен?

33) У каквом се стању налази школско зданије?

34) Колико има учионица кубични метара?

Колика кубична метра има на сваког ђака?

35) Што сте прописали, заједно са мјестним шк. властима, да се поправи у школи и кад да буде све наредно?

(Мора бити све наредно до 15. Августа.)

36) Која учила школа има и у каквом се стању налазе?

37) У каквом се стању налази школска башча и да ли је, како треба, употребљена на поуку ђеце?

38) Какве је незгоде школа имала и трпјела прошле шк. године?

39) Име капетана оног племена

у ком је школа и како је вршио своју дужност спрема исте?

Имена других дотичних капетана, и како су се они одазивали својој дужности?

40) Име мјестног школског надзорника и како је вршио ову почастну дужност?

41) Је ли све рађено, како треба, према „школском закону“ — од стране свијех дотичнијех лица?

42) Од акта узмите са собом?

а) Копију „Испитног извјештаја“.

б) Писанке, цртанке и све писмене задатке.

в) Копију са инвентара школекијех ствари.

г) Копију од школ. љетописа.

д) Рачун од глоба, ако их је било.

ђ) Списак од онијех спомоћнијех књига, које учитељ има и којијема се служи.

43) Ваше примједбе на школу-учитеља, ђаке, ђачке, родитеље, наред, народ и тамошње прилике и одношаје, који се имало тичу школског напретка, као и све остале педагошке, дисциплинарне и хигијенске ваше примједбе, саопштите овдје и на последњим страницама овог извјештаја — у свој опширности својој. Тако исто и ако би имао учитељ тужбе какве на кога, или ко на њега. —

44) Све ваше примједбе саопштите учитељу на само, а при томе да ће се свакојему да прочита цио ваш извјештај овдје у канцеларији Гл. шк. надзорништва, које ће том приликом, и своје примједбе и напутке дати до тичном учитељу.

Тако исто саопштите ваше примједбе мјестним шк. властима — које се њих тичу.

Примједбе: Ако вам буде тјесна која рубрика, онда можете продужити, под истим бројем, при крају овога извјештаја.

Даровне књиге подијелите у споразуму са учитељем најбољим а при том најсиромашним ученицима и ученицама.

Кад дођете у које мјесто ће има телеграфа, јавите одмах овом Надзорништву; ће се налазити и које сте школе испитали.

Сваки учитељ (-лица) дужан је стремати све што треба за испити до 10. Јунија сваке године. —

Главни школеки надзорник
Ђуро Поповић.

КЊИЖЕВНОСТ.

— „Наставни план за дјевојачки Институт Царице Марије на Цетињу. Цетиње, Књ. Црног. Државна Птампарија 1894.“ — Сва књижица не запрема но 15 страница на 8-ни; а све биљешке, колико приправнога разреда, толико редовнијех разреда, којих има VI., побилежене су са свом тачношћу. За тим су донешене опће биљешке о предавању а), *Музике*; б), *Ручнога рада*; в), *Гимнастике*, и г), *Кућарства*. Иза овога долази таблица

у средном прегледу предмета и часова. На најзад налази се „Додатак“ у коме је изложено 17. правила ради родитеља, који би желели дати своју дјецу у овај завод, под којим је потписана Началница Института **С. Ментваго**, која је доиста тај Институт усавршила и у најугледнији ред поставила. Слава јој! — Ми ћемо, Боже здравља, овај „Додатак“ дословно донијети у свесци наше „Просвјете“ за дојдући мјесец август т. г.

— „Пети извјештај о православног епис. богословском Училишту у ср. Карловцима. Школска година 1893—94. — Саставио Протопрезвиртер **Јован Вучковић**, професор Богословије и пр. Ректор богословског училишта. Нови Сад, Српска манастирска птампарија 1894.“ Овај „Извјештај“ заузима 64 стр. на финој хартији у 8-ни. Велевриједни г. прота **Вучковић** није поштедио труда, да му радња што тачније буде. Особито је занимив чланчић, којем налазимо на првом мјесту о стогодишњици Богословије у Карловцима под насловом „1. Фебруара 1794. — 1. Фебруара 1894.“; а онда је занимив и „Љетопис за школску годину 1893—4.“ — Овакве су књиге од особите важности, особито за оне, који се радо баве са

школскијем статистикама; а важне су и за свакога родољуба, ког занима развитак и успјех домаћијех школа.

— „*Rapsodiche misli o budućnosti kaznenoga prava*. Raspravljao u skupštini pravničkoga društva dne 10. veljače 1894. Milan Rojc. (Preštampano iz „Mjesečnika“.) U Zagrebu 1894.“ стр. 30. — У овој малој, али ваљаној књизи одвјетник Ројц износи гомилу рапсодичкијех мисли о будућности казненога права. Дугогодишња правничка пракса писчева створила је у њему прилично јасну, њему нову слику о појму казне и казненога права. Те своје мисли, уз многе друге странијех правника износи нам писац у овој књижици, коју ми најтоплије препоручујемо нашијем правницима. —

— „*Sign e il suo distretto per il D-r Giacomo Chiudina i. r. Notaio in Spalato* ecc. ecc. Spalato. Tipografia Carlo Russo 1893.“

У овој смо важну књигу стопро вјерно преписали у руке добили. Она заправо 1877. године на малој 8-ни. У њој је писац испунио и најмање потанкости, које се на Спљ, односе, и изложио их прекрасним талијанским језиком, којим он влада, као да се је у сред Тоскана родио, како у писању прозе, тако и у писању талијанске пјесме. И кад спемнуемо пјесму, онда нам је припоменути и његове ваљане пријеведе нашијех народнијех и умјетнијех пјесамā на питоми језик del si. Тијех пријевода он је двије повелике књиге издао. Они су му прибавили више и више комендаторскијех и витешкијех редова, као и царску златну колајну „Pro litteris.“ — Осим овога он је писао и многе изворне талијанске пјесме; а вишом страном бавио се је домаћом повјесницом, и етнографским и филолошким студијама. Написао је и између осталог и „Повјесницу Црне Горе (1882).“ — Његови радови отликују се особито формом и тачношћу. Као све остало, тако и овај опис „*Спљ и његове околице*“ прва је магаза многијех домаћијех згода и предања укићенијех у једну киту, што

у велике олакшава посао онима, који би ради били поближе спознати се са појединостима домаће повјеснице у Далмацији. У овом погледу Ђудина је много радио, тако, да цијели његов досадашњи рад, саставља укупно голему књижевну грађу, која, уједно узета, злата вриједи. Ми му дакле и на овом раду срдачно захваљујемо, као на стечевини, која је вриједна свакога обзира, ма да је писана на туђему језику; језику којем су и пак Далматинци много дужни, у колико се тиче њихове дојакосње културе. —

— **Пројена паслова.** — Спљецки „*Narod*“ објавио је био, да ће почетком мјесеца српња текуће године промијенити наслов у „*Jedinstvo*“; а сад разаниће окружницу у којој се вели: „*S tehničkih zapreka nije bilo moguće da „Jedinstvo“ izadje na 3. ovog mjeseca (ула по новом), iziћи će do nekolicine dana, a cijjenjene ćemo pretplatnike naknaditi sa nekoliko dodataka.*“ — Сретно!

— **РАЗНЕ БИЉЕШКЕ.**
ЂУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ

— **Рођен-дан Његова Височанства Књаза Данила, пригорског Престолнаслѣдника.** — Дана 17. прошастог јуна славно се је у Височанственом Двору на Цетињу, рођен-дан Њег. Височанства, Књаза ДАНИЛА, милога и опћељубљенога Насљедника Црне Горе; — *Валбо* вели да се примјерима надахњивају врлине „*S'ispirano cogli esempi le virtù;*“ и доиста наш Насљедник, који је своје васпитање само у Височанственом Родитељском Двору имао, или под строгијем назором својих пресјајнијех Родитеља, усисао је зарана све оне домаће врлине, којима се Двор цетињски особито отликује и сјаје, као дивна переходница међу јевропскијем Дворовима. — Па ако наш Насљедник данас бујно цвјета и распростире најјугоднији мирис свога одгоја и кроз то за свако срце најпријатније пријања: допета је он то стекао у Дому своме, уз бедру мудрог и јуначког свог Оца, и под загрљајом своје дивне и свете Мајке. Припомогли

су ваљани и паметни учитељи; али слава таковога изврснога одгоја припада опет Онима, који су знали примјером својим надахнути таковијем рјеткијем и драгоцјенијем врлинама свог прворођеног Сина, спремајући га, да и Он, кад Божија воља усхтједне, постане Оцем милог и јуначког Отачанства, и да настави државно дјело, које је Његов Велики Родитељ на такови врхунац извео, да је дан-данас искрено дивљење широм бијелога свијета на Себе и на Црну Гору свратио. — **„Живно наш Књаз Престолонаследник!...“** — **Живно!** — одјекује му и наша „*Просвјета*“ из најдубље дубине својих осјећаја, као чврстој нади будуће просвјете у нашој славној отаџбини.

Неће бити сувишно, да на овом мјесту објелоданимо и брзојавну изразиту честитку нашега уредника, коју је он **Престолонаследнику** тај дан из Котора отпремио. На сусретима часно овако:

ЊЕГОВОМ ВИСОКОМУ
НАСЉЕДНИКУ

ЦЕТИЊЕ.

Насљеднице, наша славо:

„Здраво! здраво!...“

Ти свом роду вазда био:

„Мио! мио!...“

Бог ти дао среће пуну:

„Круну! круну!...“

Многа љета!... сјајне дане:

„Славом даће — овјенчане!...“

Душевно предани

Ј. Сундечић.

Овакови одједи, нијесу само пјесникови одједи... Он их је из витешкијех њедара Црногорскијех истргнуо; па су они свеопшти одједи васцијелога српског народа, који не може, а да свесрдно не учествује, као у сваком, тако и у овом славу своје присне браће Црногораца.

— **Захвалница.** Пјевачко друштво „**Бранко**“ у Подгорици, послало је нашем уреднику сједећу захвалницу, ради „**Химне**“, коју је он друштву поклатио. (Види „**Просвјету**“ за мјесец Јун стр. 410. 411.

Многопоштовани Господине!

„На овоме мјесту немамо довољно ријечи, да Ти изразимо осјећаје своје вјечите благодарности на умном Твом положеном раду и труду за „**Химну**“, коју си нама спјевао.

Срећни се сматрамо, што гледамо у Тебе свога великог пријатеља; а још срећнији и одважнији к раду осјећамо се, што смо се удостојили ријечи **ПОПА ЈОВА СУНДЕЧИЋА** славног пјесника, узор књижевника и неумрлог трудбеника на пољу просвјете.

„Нека Свемогући укријепи Твоје здравље, челичну вољу и племенито срце, како би Српству још за дуго година низао бисер на слогу *братског јединства.*

То су наше вруће жеље и осјећаји, које се у нашим младим срцима гаје, и које ће Те вазда пратити из наших груди, кличући Ти из дубине срца: **Живно Старче!!!**

Подгорица, 19 јуна 1894.

„Теби благодарно

„Пјевачко друштво „**Бранко**.“

— **Читуља чувенијех особа у Словенству.** — Преминула је у Бечу 31. маја т. г. **Мина Вукомановићка**, велевриједна ћерка неумрлог нашег **Вука Стеф. Караџића**. Било јој је 66 година. Пошто је дивни српски пјесник, пок. **Бранко Радичевић**, готово свакидашњим гостом био у Дому Вукову: покојница била је у прилици, да тога генијалног младића добро позна; и зато нам га је она онајбоље описала. Слава јој, и вјечни покој њезиној лијепој души. Покојничино је тијело пренешено из Беча у Београд и сахрањено о државном трошку. — Мило нам је још овдје донијети, једну прекрасну и одушевљену пјесму из „**Српског Гласа**“, „посвећену успомени славне покојнице. Ево је:

**„МИНА ВУКОМАНОВИЋ
„Стефановић Караџић.**

„Одавна си, Мино, винула се к небу!
„Бесмртна те пјесма са земљице диже,
„Да са сјајним звијездам, са сестрицам својим,
„Поред Бранка твога будеш Вуку ближе!

„Они танки звуци с Бранкових гусала,
„Авај нама, Мино, тужно ли нам поју,
„Тужно ли те данас Србин оплакива,
„У свом срцу носећ миду слику твоју!

„Гледају те Срби веселу и младу,
„Гдје-во молиш Бранка да ти Пјесму пјева...
„Диве ти се Срби кад скрај Оца Вука,
„К српској књизи златној твоје око сјева.

„Сузе ронећ, Мино, Србин тебе моли:
„Међ сестрицам звијадам кад угледаш Бранка,
„Међ сунчаним зраком кад загрлиш Вука,
„Кажи да их Србин слави без престанка.

„Одавна си, Мино, винула се к небу!
„Бесмртна те Пјесма са земљице диже,
„Да са сјајним звијездам, са сестрицам својим,
„Поред Бранка твога будеш Вуку ближе!

„Вл. Тројановић.“

У насељу вишњем, у божијем рају:
Гдје све душе веље, Богоугоднице,
У молитви за спас свог милога рода,
Уживају свога Саваота лице. —

Ур. Прос.

ОТПИСИ И ПОРУКЕ.

— Високопр. Госк. Архим. И Рувар. у М. Герг. — Примили смо овај први, већи дио, ваше велеважне расправе о Манастиру Св. Николе врањинског, као (ваше су ријечи) П. камичак приложак за онај други ветски дом, који није ни на небу ни на земљи већ на грани од облака. — Ми вам најсвесрдније благодаримо на овом, не „камичку“ но правом драгом, или што би Рус рекао „настојашем“ камену, који вриједи града Цариграда. И са обзиром на његову непроцјенивост, ми ћемо га у III. дијелу свеске за мјесец август самосама објелоданити. — То је у колоко се тиче вашгга прилошка; а што се осталог дотица, жао нам је, е сте морали уз нешто слаткога прогутати и нешто — као што ви велите — горка, што сте написли у нашем задњем писму. Ако је што горко у томе је, што је и вама, као и вама мило, кавати:

„попу поп, а бобу боб“ онда вас молимо, да нам за ненамјерну опростите. — Чини нам се да се наши темпераменти много и много подударају; него, Бог је дао, да ни ми ни ви, нијесмо „памятозловиви“; те ако што и сагрјешинемо један против другог, знамо и опростити и заборавити. — Ма да смо — по вашњем ријечима, — о искренности којијех не би смо смјели посумњати ма да и мпришу нешто на пронију, — старији, мудрији п искуснији: и пак поред свијех тијех, (по вама), нашијех прерогатива, не би смо вам никад ни с далека хотимично ни мрвицу притрунили, што не би медом замењено било. Јесмо старији — по годинама; ама не признајемо се ни мудрији ни искуснији од вас; јер ученост ваша одјекује данас широм бијелога свијета, којој се клавају и друге губице, које су пуно и пуно одвојиле од нашега скромнога турина. — Здравствуйте и працајте! —

— Преч. Госк. М. С. Поп. у Фоч. —

Примили смо и ове ваше прилошке; а пошто од вас имамо доста градива: можете за неко вријеме даље пошаљете прекинати; а кад ове потрошимо, онда ћемо вам се и сами јавити, а замолићемо вас за даље су дјеловање. — Тако нам је што су вас други узнемили; те и Србина свијех, који поштењу тамњан притруне. Него чиста се влата хрџа не хвата: немојте стрехнути пред никаквом супротности, која вам се у животу десити може. Свијетло чело и поштено дјело преко сваке претоне прелазе и пењу се све ближе к Богу. И ми свога позива. Дрвајте, стојте и невојте се: ибо вь томъ животъ есть!... Божије вас око пратило и ереџа вас божија помогла! —

— Госк. Ник. П. Корјен. у Корјен. —

И ваши нам је прекрасна приповјетка „Ново вино“ на руке дошла. — Ми ћемо је што пријед употребити, као што радо примамо и употребљујемо и друге ваше белетристичне радове, за које ви имате од Бога отлична дара, који се може развити и усавршити до замашна стена, помоћу одлучне воље и све то више прибаве културнијех способ. — Дијени Вам Бог у помоћи био! —

— Госк. Анд. Јовић. у Пољ. —

Добили смо и ваш опис Манастира Добриловине. Ви радите, као неуморна челица; и што радите добро и изврсно радите. По нашем искреном освједочењу ви сте заслужили да будете различни у потпуној мјери; а ваш талик није с вама пријаван. Кад би вам ми могли помоћи, ми би вас донста садашњем вашем положају из воката отргнули, и упутили вас овамо, куд вам срце и душа теже као жедни јелени к источнику живе воде: да се на њему напијете до мило ваше воље, и после загашене жеђи, да се истакнете на умно попришту као ми који умни јунак. — Него ако ви и надаље узморате остати жртвом свога непријавног талика: и пак отимајте се и недајте се. Школа је човјеку савколики живот; а свака добра књига по један учитељ. Вјерујте, ви и сами по себи

кнога можете успјети; можете и до великога угледа dospјети. — Рачуните у осталом вагда на наше искрено пријатељство, које ми не би смо никад поштедјели, гдје би смо вам год могли у прилог бити. Ваши смо вагда! —

Госп. Мар. Драг. у Уц. — Хвала вам на Старини, коју сте ни послали; али коју ми нећемо објелоданити, док нам је год не пошаљете вјерно преписану онимъ правонисом, као што је у свом оригиналу написана. Ово зато чинимо, што смо и друге позорнима на ту потребу учинили, и што нико нема права старине писати другачије, но што су у изворнику написане. — Здраво! —

— **Г. Вид. Параж. у Д. Туз.** — Најпрво вам од срца благодаримо на брацкоме позиву на ваше весеље, које нека вам буде у сто добријех часа! — Ми би смо к вами раширенијех руку пољели, да нам на путу не стоје толике препоне, као што им се и сами довидати можете. — Међутим смо расположили, да вам се „Просвјета“ шаље под новом адресом, као што то желите. — Вам ћемо пријевод „Догмат о добрим дјелима“ такођер са захвалношћу примити, и кад му редња дође у „Просвјети“ употребити. А сада вам и опет кличемо: „у сто добријех часа!“ —

— **Пречас. Госп. А. Бог. нар. у Вар.** — Опростите!... Погрешно смо направили а у неколико и поправдјачева, што можда није држао рукопис пред собом, кад је штампарске погрешке исправљао. Ми смо пак ни штампану поправку учинили по нашем иском рукопису, ког нијесмо срећом уништили. — Књижица „Ободска Штампарија“ сва је распачана; а није се за новце ни продавала. У осталом на ваше српско поздравље, примите и наше жарко српско отпоздравље!

— **Преч. Госп. Рист. М. Поповићу Свеш. у Заг.** — Стигао ни је ваш пријевод „Свети Кирил и Методије аностолн славенск.“ — Велика вам хвала!... Употријећемо га мало по мало; јер имамо читаво бреме приложакā, да не знамо куд с њима окренути. Ма колико да смо проширили простор нашега часописа, с нашом очевидном штетом рад трошца за хартију; ипак, да будемо баш и подвостручили наш лист: имали би смо га с чим испуњати. — Да вам чујемо вагда добро здравље! —

— **Преч. Госп. Филип Радич. Митроп. Протод. на Цет.** — Сто би смо ви пута захвалнији били, да нам будете послали наставак ваш о Кијеву; но што сте нам послали овај приложак о предмету већ нашијем читаоцима познатом из надгробне бесједе, нашег **Високопреев. Госп. Митрополита**, коју је над покојником још у почетку прош. е год. изговорио. Даклен није сад био од никакве хитње овај чланак: — он се може штампати, кад се год буде хтјело; али је с онимъ описом свакако требало посјешити, да један уломак дође одма за другимъ, као што сте ни то у свом писму и обећали. — Ми смо вас и лично и по приватној поруци више пута замолили, да ни шаљете остало од тога вашига описа:

а ви напротив посласте ни сада друго нешто о чем сте се могли бавити, иза довршеног описа о Кијеву. — Ко једно сврши, па се другога посла даћи: тај паметно вагда ради; али ко прихваћа за други посао, док првога још није отасилио: тај само шарена јаја масти. — Тако је; наш преч. пријатељу, па сами себи — а не нами — припишите ову опомену; јер, да је ви исти не будете наазвали: ми ви је ле не би ни учинили. Иначе, желимо вам свако добро од Бога, и особито више озбиљности у књижевној работи; јер што се за штампу спрема, вагда да буде све у потпуном и најугледнијем реду и тачности!

— **Високопр. Управ. М. Остр. У овој свесци немогосмо донијети писмо, које нам достависте; али ћемо га, ако Бог-да, донијети у свесци за мјесец Август. Спаси Бога, вас, и нас!**

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

Свим онимъ својимъ пријатељима, који су ми о прошлом Иванадану честитали улазак у седмдесету годину од мога рођења и мојимъ ендан, најискреније благодарим, желећи им од Бога најбољу здравље и сваку добру ствар.

J Сундечић.

ПОПРАВКА.

У VII. свесци наше „Просвјете“ на страни 373. у другоме ступцу, гдје се налази продужење чланка „Српски народни обичаји у Сријему и средњој Славонији“; са свим при дну: по непомњи слагара испуштен је читав један уломчић. И тако, мјесто оног што овамо стоји: „Мушкарац нађе још и један обруч, „метне га на сред авлије, па тада из здјелице „варицу поједу.“ — Ваља читати овако: „Мушкарац нађе још и један обруч, те га меће на сред авлије, а здјелицу с варицом меће у „сред обруча, пак се окреће кући, те сазива „пијетла и кокоши, па им овако наздравља: „Добро здравље пијетлу и кокошим, у скупу „ходиле, у хрпу носиле, у 500 јаја 1000 шита, лића!“ — Нааздравља им се да буду здраве „и да добро носе; а кући се окреће наздрављач „зато, да би се и кокоши увијек освртале на „своју кућу, а не легале по туђим кућама и „по туђим гњевдима носиле. А то јасно каже „и сама здравица. По томе се сви удале, а кокоши и пијетла цусти нек варицу поједу.“ — Ива овога пак сљедује: „Кад нааздрављач и т. д.“ (страница 374. при самом почетку првога ступца.)